

Anja van den Broek
Carly van Mensvoort

Taal in Studie en Werk

De samenhang tussen de voertaal van de bachelor en de taal op de werkvloer volgens Nederlandse afgestudeerden

Taal in Studie en Werk

De samenhang tussen de voertaal van de bachelor en de taal op de werkvloer volgens Nederlandse afgestudeerden

Anja van den Broek & Carly van Mensvoort

Januari 2025

© 2025 ResearchNed Nijmegen in opdracht van het ministerie van OCW

Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2015 voor kwaliteitsmanagementsystemen, NEN-ISO 20252:2019 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek en NEN-ISO 27001:2017 voor informatiebeveiliging

Inhoudsopgave

0	Managementsamenvatting	3
0.1	Achtergrond en aanleiding	3
0.2	Conclusies op hoofdlijnen	3
0.3	Nuancering van de uitkomsten	4
0.4	Structurele monitoring	4
1	Inleiding en opzet	5
1.1	Achtergrond van het onderzoek	5
1.2	Onderzoeksvragen	6
1.3	Benadering van de respondenten en respons	7
1.4	Representativiteit en weegschema	7
1.5	Kenmerken van de responsgroep	8
2	Resultaten	9
2.1	De relatie tussen voertaal van de opleiding en taal op de werkvloer	9
2.1.1	Taal op de werkvloer	9
2.1.2	Voertaal van de bacheloropleiding	10
2.1.3	Engels op de werkvloer en voertaal van de opleiding	11
2.2	Studierichtingen en arbeidsmarktsectoren	14
2.3	Opleidingstaal als keuzemotief	19
2.4	Ervaren aansluiting tussen de opleidingstaal en de taal op de werkvloer	24
	Bijlage 1: Vragenlijst	26
	Bijlage 2: Kenmerken van de responsgroep	36
	Bijlage 3: Indelingen en categorisering	39
	Bijlage 4: Engels op werkvloer naar arbeidsmarktsector en opleidingstaal	43
	Bijlage 5: Beschrijvende tabellen	45
	Bijlage 6: Tabellen multivariate analyse	48

0 Managementsamenvatting

0.1 Achtergrond en aanleiding

In het plenaire Kamerdebat van 31 januari 2023 over de toename van Engelstalige opleidingen in Nederland uitte de heer Peters (CDA) zorgen over de impact hiervan op de taalbeheersing van Nederlandse studenten. Hierop volgde de motie Peters en Kwint, met de oproep om te onderzoeken in welke mate Nederlandse afgestudeerden van Engelstalige opleidingen daadwerkelijk Engels gebruiken in hun werk. Dit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), richt zich op de vraag in welke mate voor Nederlandse studenten die aan Engelstalige opleidingen zijn afgestudeerd de opleidingstaal overeenkomt met de voertaal die zij binnen het werkveld hanteren. De (in totaal) 8.879 respondenten zijn benaderd via een panel. Door weging zijn de resultaten representatief voor de studierichtingen. Beschreven uitkomsten voor de arbeidsmarktsectoren zijn indicatief. Informatie over de omvang van de component Engels in de opleiding en op de werkvloer is door respondenten naar eigen inzicht aangegeven en is hiermee een benadering van de feitelijke situatie.

0.2 Conclusies op hoofdlijnen

1. Taalgebruik op de werkvloer

In totaal 34 procent gebruikt (bijna) nooit Engels op de werkvloer; iets meer dan de helft hanteert af en toe de Engelse taal op het werk. Het gebruik van Engels op de werkvloer hangt weliswaar samen met de voertaal van de opleiding, maar ook dan zien we dat nog steeds het merendeel van de afgestudeerden op het werk de Nederlandse taal gebruikt. Afgestudeerden van Engelstalige bachelors gebruiken wel significant vaker (uitsluitend) Engels op het werk (34%) dan afgestudeerden van Nederlandstalige opleidingen (8%). Het gebruik van Engels op het werk neemt verder toe als ook een Engelstalige master is afgerond. Vooral in de arbeidsmarktsectoren vervoer en opslag, industrie, informatie & communicatie, en advisering, onderzoek & specialistische zakelijke dienstverlening is Engels vaak noodzakelijk, terwijl vakgebieden als openbaar bestuur & overheidsdiensten, bouwnijverheid, onderwijs, en gezondheidszorg & welzijnzorg vaak Nederlands-georiënteerd zijn. Afgestudeerden die Engels hanteren op de werkvloer behaalden hun diploma vaak aan studierichtingen binnen de dienstverlening (hbo-wo) of in informatica & ict, journalistiek, gedrag & maatschappij, economie, of techniek, industrie & bouwkunde.

2. Overeenkomsten en discrepanties tussen de opleidingstaal en de taal in het werkveld

Meer dan 90 procent van de afgestudeerden ervaart een redelijke tot goede aansluiting tussen de opleidingstaal en de taal op de werkvloer. Over het algemeen komt de opleidingstaal goed overeen met de gehanteerde taal op de werkvloer. Er zijn kleine discrepanties. Vijf procent van de afgestudeerden volgde een volledig Nederlandstalige opleiding en werkt in een volledig Engelstalig werkveld (vooral afgestudeerden aan een hbo-bachelor die in de arbeidsmarktsector informatie & communicatie en industrie terechtkomen). Zij hebben relatief vaak een opleiding afgerond in informatie & ict of wiskunde & natuurwetenschappen. Bij 2,6 procent geldt het omgekeerde. Bij de arbeidsmarktsector financiële instellingen en openbaar bestuur & overheidsdiensten zijn er verhoudingsgewijs veel wo-afgestudeerden aan Engelstalige bachelors die uitsluitend de Nederlandse taal gebruiken op de werkvloer. Deze groep haalde relatief vaak een diploma in de studierichting Journalistiek, gedrag en maatschappij & economie in het wo. Hierbij moet opgemerkt worden dat dit onderzoek zich uitsluitend heeft gericht op Nederlandse afgestudeerden. Internationale afgestudeerden zijn in dit onderzoek niet bevraagd.¹

¹ Uit het onderzoek van NUFFIC komt naar voren dat internationale studenten soms wel een mismatch ervaren doordat ze anderstalig worden opgeleid in een sector waar geen werk voor niet Nederlandstalige medewerkers is: Nuffic (2023). Blijven na afstuderen. Waarom internationale studenten besluiten van Nederland hun nieuwe thuis te maken.

3. Invloed van de opleidingstaal op de studiekeuze

Voor drie van de vier afgestudeerden speelde de voertaal van de opleiding geen rol toen zij hun bachelor kozen; 14 procent liet de opleidingstaal wel meewegen bij de studiekeuze. Voor de helft van de 1.230 afgestudeerden aan Engelstalige bachelors speelde de voertaal een belangrijke rol bij de studiekeuze, vaak gedreven door internationale ambities en toegang tot Engelstalige vakliteratuur. Bij Nederlandstalige opleidingen koos 20 procent bewust voor de studie vanwege de Nederlandse voertaal. De keuze voor Nederlandstalige opleidingen was vaker ingegeven door overwegingen als onvoldoende taalbeheersing, aansluiting bij het nationale werkveld en persoonlijke voorkeuren.

4. Aansluiting opleidingstaal en de taal in het werkveld

De aansluiting tussen de voertaal van de opleiding en de taal die frequent op het werk wordt gebezigd is in de meeste gevallen passend. Deze aansluiting wordt minder goed beoordeeld door de kleine groep waarbij de opleidingstaal en de taal op het werk niet overeenstemt.

0.3 Nuancering van de uitkomsten

Waar in dit onderzoek over afgestudeerden van Engelstalige opleidingen wordt gesproken doelen we uitsluitend op Nederlandse afgestudeerden van Engelstalige opleidingen. Een kanttekening bij de uitkomsten van dit onderzoek betreft het niet meenemen van internationale studenten die in Nederland hun bachelordiploma behaalden.² Door het niet (hebben kunnen) betrekken van deze groep afgestudeerden kan met de resultaten van dit onderzoek geen antwoord worden gegeven op de vraag in hoeverre Engelstalige bacheloropleidingen een functie hebben om tegemoet te komen aan tekorten op de arbeidsmarkt door de inzet van internationale afgestudeerden, noch hebben we inzicht in de taal die zij op de werkvloer hanteren. Ook is niet in beeld gebracht hoeveel internationale studenten zijn afgestudeerd aan Engelstalige opleidingen. Hierdoor geeft dit rapport een onderschatting van de daadwerkelijke deelname van studenten aan Engelstalige opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs, omdat afgestudeerden met een niet-Nederlandse nationaliteit niet zijn meegeteld.

0.4 Structurele monitoring

Dit onderzoek heeft laten zien dat afgestudeerden van Engelstalige opleidingen vaker in een Engelstalig werkveld terechtkomen dan afgestudeerden aan meertalige of Nederlandstalige opleidingen. Een gedetailleerde relatie tussen de opleidingstaal binnen de *studierichtingen* gecombineerd met de taal die binnen de *arbeidsmarktsectoren* op de werkvloer wordt gebezigd, kon niet worden gelegd. Daarvoor waren de aantallen in dit onderzoek te beperkt. Bovendien is de relatie tussen studierichtingen en arbeidsmarktsectoren voor een op de vijf afgestudeerden diffuus, zodat een één-op-één relatie lastig te leggen is (zeker niet op opleidingsniveau). Dit zal steekproeven vergen met veel grotere aantallen respondenten dan in dit onderzoek het geval is. Voor de toekomst zou voor dit vraagstuk aangesloten kunnen worden bij bestaande alumni-enquêtes. Mogelijk kunnen door het stellen van één of twee extra vragen (en een koppeling met de opleidingstaal) vrij eenvoudig meer specifieke cijfers achterhaald worden bij omvangrijkere steekproeven. Het betrekken van internationale afgestudeerden zou in dat geval een meerwaarde opleveren. De resultaten uit dit onderzoek geven een eerste inkijk in dit onderwerp. De handvatten en uitkomsten in dit rapport kunnen als basis dienen om toekomstige monitoring vorm te geven.

² Een internationale student is een student met een niet-Nederlandse nationaliteit én een niet-Nederlandse vooropleiding.

1 Inleiding en opzet

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Tijdens het plenaire Kamerdebat over de werving van internationale studenten (31 januari 2023³) wordt door dhr. Peters (CDA) aangegeven dat de taalbeheersing van Nederlandse studenten afneemt omdat er steeds meer opleidingen in het Engels aangeboden worden. Hij merkt daarbij op dat instellingen vaak als argument aanvoeren dat Engelstalig onderwijs nodig is omdat afgestudeerden doorgaans op een internationale arbeidsmarkt terechtkomen. Naar aanleiding van dit debat wordt een motie aangenomen (Peters en Kwint) waarin men de regering verzoekt om ‘onder een representatief aantal Nederlandse afgestudeerden van Engelstalige opleidingen te onderzoeken in hoeverre zij voor hun werk het Engels en/of het Nederlands hanteren’.⁴

In een brief aan de Tweede Kamer (21 april 2023) kondigt de minister van OCW het beleid aan ten aanzien van de beheersing van internationale studentstromen in het hoger onderwijs.⁵ In zijn brief schetst de minister een pakket aan maatregelen om de instroom van internationale studenten te beheersen en de positie van het Nederlands in onderwijs en wetenschap te versterken. In mei 2024 heeft de minister van OCW het wetsvoorstel Wet internationalisering in balans (hierna: de WIB) aangeboden aan de Tweede Kamer. In het wetsvoorstel wordt aangegeven dat de voertaal bij associate degree- en bacheloropleidingen en -trajecten in beginsel Nederlands dient te zijn. Bij Nederlandstalige associate degree- en bacheloropleidingen en -trajecten moet minimaal twee derde van het curriculum in het Nederlands worden getentamineerd; tot een derde van het curriculum van de opleiding mogen vakken in een andere taal aangeboden worden. Een associate degree- of bacheloropleiding of -traject dat voor meer dan een derde van de studielast in een andere taal wordt verzorgd moet daartoe toestemming verkrijgen middels de toets anderstalig onderwijs (TAO), waarmee beoordeeld wordt of het anderstalig verzorgen van onderwijs doelmatig is. Voor deze opleidingen en trajecten is het mogelijk het anderstalig onderwijs als doelmatig te beoordelen op basis van vier toestemmingsgronden. Een opleiding of traject mag anderstalig worden verzorgd als is aangetoond dat: dit past binnen het taalbeleid van de instelling; dit doelmatig is met het oog op: (a) regionale omstandigheden, (b) arbeidsmarkt, (c) internationale uniciteit of (d) internationale positionering; en er ruimte voor is in relatie tot het geheel aan voorzieningen in het hoger onderwijs. De toets anderstalig onderwijs is niet van toepassing op masteropleidingen.

Hoewel de TAO een brede blik op doelmatigheid hanteert, richt dit onderzoek zich specifiek op de arbeidsmarktaspecten van Engelstalige opleidingen. Dit sluit zowel aan bij het criterium arbeidsmarkt in de TAO als bij de motie Peters en Kwint, waarin wordt gevraagd om te onderzoeken hoe Engelstalig onderwijs aansluit op de taalvereisten in het werkveld. Een dergelijke aansluiting veronderstelt dat Engelstalige opleidingen afgestudeerden voorbereiden op een werkpraktijk waarin het Engels daadwerkelijk van belang is. Zonder deze koppeling ontbreekt immers vanuit een arbeidsmarktperspectief een logische rechtvaardiging voor het aanbieden van Engelstalig onderwijs. Omdat deze relatie kan variëren per studierichting en arbeidsmarktsector, onderzoekt deze studie in welke mate afgestudeerden van Engelstalige opleidingen het Engels nodig hebben en gebruiken in hun dagelijkse werkzaamheden. Het onderzoek biedt daarmee inzicht in de vraag of Engelstalig onderwijs afgestudeerden effectief voorbereidt op werkvelden waarin het Engels een essentiële rol speelt.

³ <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D09146>

⁴ Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2022–2023, kst 31288, nr. 1019.

⁵ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-a3d1b89facbaa5ee4063ef816b7c8b2a211cdd29/pdf>

Het onderzoek waarvan hier verslag wordt gedaan vindt zijn oorsprong in het plenaire Kamerdebat (31 januari 2023) over de werving van internationale studenten en kan geplaatst worden in de context van het huidige beleid ten aanzien van de internationalisering van het hbo en wo. Met dit onderzoek geeft OCW uitvoering aan de motie van Peters en Kwint. Bovendien richt het onderzoek zich primair op de functie die Engelstalig bacheloronderwijs heeft voor Nederlandse afgestudeerden. Hierbij wordt expliciet geen aandacht besteed aan de functie van Engelstalig onderwijs voor internationale studenten, de positie van internationale studenten op de Nederlandse arbeidsmarkt en hun blijfkans in Nederland.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de mate waarin voor Nederlandse studenten die aan Engelstalige opleidingen zijn afgestudeerd de opleidingstaal overeenkomt met de voertaal die zij binnen het werkveld hanteren, uitgesplitst naar verschillende studierichtingen en sectoren en bijdragen aan de bredere discussie over de doelmatigheid van anderstalig onderwijsaanbod in het hbo en wo. Hiervoor zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- In welke mate gebruiken Nederlandse afgestudeerden van bacheloropleidingen het Engels en/of het Nederlands voor hun werkzaamheden? Is er een verschil tussen Nederlandse afgestudeerden van Engelstalige opleidingen en van Nederlandstalige opleidingen? Is er voor Nederlandse afgestudeerden een verschil in de taal die zij op de werkvloer hanteren en het (al dan niet) hebben afgerond van een (Engelstalige) masteropleiding?
- Wat zijn de verschillen in de resultaten als we kijken naar studierichtingen en arbeidsmarktsectoren?
- Welke rol heeft de opleidingstaal voor Nederlandse afgestudeerden gespeeld bij de keuze voor een Engelstalige dan wel Nederlandstalige bachelor- of masteropleiding?
- Hoe beoordelen de afgestudeerden de aansluiting van het Engels als opleidingstaal met hun schriftelijke en mondelinge werkzaamheden?

Dit onderzoek heeft uitsluitend betrekking op Nederlandse afgestudeerden. Dit heeft twee redenen. Allereerst is de motie uitsluitend gericht op Nederlandse studenten. Ten tweede was het niet mogelijk om binnen een afzienbare termijn voldoende internationale afgestudeerden te benaderen voor dit onderzoek. Het niet betrekken van internationale studenten heeft implicaties voor dit onderzoek. Bij het formuleren van de conclusies zal hiermee rekening worden gehouden.

Bovenstaande vragen zijn vertaald naar een korte vragenlijst. De vragenlijst is opgenomen in bijlage 1. Voor de indeling van bachelor- en masteropleidingen is gebruikgemaakt van SOI2021 (standaard onderwijs-indeling).⁶ In de vragenlijst zijn de (gesloten) subgroepen voorgelegd, samen met een categorie 'anders'. De open antwoorden die hierin zijn ingevuld (dit gold voor 1.004 bacheloropleidingen en 697 masteropleidingen) zijn later handmatig gerubriceerd naar de hoofdgroepen. In dit rapport wordt uitsluitend op hoofdgroepniveau gerapporteerd. Voor de indeling in arbeidsmarktsectoren is gebruikgemaakt van de standaard bedrijfsindeling (SBI 2008 - versie 2018 update 2022), een classificatie van economische activiteiten.⁷ In dit rapport is gewerkt met de hoofdgroepen (A t/m U). Vanwege lage celvullingen zijn hierin categorieën samengevoegd (zie verderop). De vragenlijst is geprogrammeerd als digitale vragenlijst met behulp van het programma Unicom Intelligence Interviewer (voorheen SPSS MR Interview).

⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/classificaties/onderwijs-en-beroepen/standaard-onderwijsindeling-soi--/standaard-onderwijsindeling-2021>

⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/classificaties/activiteiten/standaard-bedrijfsindeling-sbi--/de-toelichting-op-de-sbi-2008-versie-2018-update-2022>

1.3 Benadering van de respondenten en respons

De respondenten zijn benaderd via het studentenpanel van ResearchNed. Dit panel bevat studenten die hebben meegewerkt aan onderzoeken en toestemming hebben gegeven om vaker benaderd te worden voor onderzoeken met een niet-commerciële achtergrond (bijv. onderzoeken in opdracht van het ministerie van OCW). Omdat niet van alle panelleden bekend is óf en wanneer zij zijn afgestudeerd, is een ruime selectie gemaakt van de cohorten waarvan het aannemelijk is dat zij (kunnen) zijn afgestudeerd. In totaal zijn in september 2024 112.144 panelleden uitgenodigd voor dit onderzoek. Er zijn naast een initiële uitnodiging drie reminders verstuurd waarvan de laatste reminder plaatvond op de laatste veldwerkdag (last call). Na afronding van het veldwerk hadden 13.913 respondenten de vragenlijst geraadpleegd, van 3.382 panelleden was het mailadres niet meer geldig en 734 panelleden schreven zich uit. In totaal is een bruto respons van 13 procent gerealiseerd (dit was volgens verwachting). Deze dataset is nog verder opgeschoond. In totaal 1.137 respondenten hebben geen bachelor afgerond. Deze respondenten evenals afgestudeerden aan een associate degree zijn niet meegenomen. Respondenten die de bachelor in een andere taal dan Engels en/of Nederlands hebben gevolgd (n = 89) zijn buiten de analyses gehouden evenals internationale respondenten (n = 163), degenen die vóór 2010 hun bachelordiploma behaalden (n = 426), respondenten zonder baan of betaald werk (n = 1.404) en respondenten die een te klein deel van de vragenlijst hebben ingevuld (n = 1.815). In totaal zijn 5.034 respondenten die aan (een combinatie van) deze kenmerken voldeden buiten de analyses gehouden. De responsgroep bevat 8.879 respondenten; een netto respons van 8 procent (tabel 1).

Tabel 1: Overzicht van de respons

Bruto steekproef	112.144
Bounce	3.382
Uitgeschreven van panel	734
Bereikt	108.028
Bruto respons	13.913
Bruto percentage	13%
Verwijderd/buiten doelgroep	5.034
Geen bachelor afgerond	1.137
Opleiding in een andere taal dan Engels en/of Nederlands	89
Vóór 2010 afgestudeerd	426
Internationale student/respondent	163
Geen betaalde baan	1.404
Onvoldoende ingevuld	1.815
Verwerkte respons	8.879
Verwerkt percentage	8%

1.4 Representativiteit en weegschema

Hierna is de netto respons qua samenstelling vergeleken met de populatie. Hiervoor is gekeken naar de bacheloropleiding (hoofdgroepen SOI) die men behaald heeft. De gegevens die zijn gebruikt om de verdeling van respondenten in het hbo en wo te vergelijken met de verdeling in de populatie zijn ontleend aan het CBS (bachelorgediplomeerden in hbo en wo 2015-2016 t/m 2022-2023 gepoold).⁸ Hiervoor is steeds binnen het hbo en wo de verdeling in de respons vergeleken met de verdeling in de populatie. De weegfactoren zijn berekend door het percentage van elke cel in de populatie te delen door het percentage van dezelfde cel in de respons. De overgerepresenteerde cellen in de respons krijgen een weegfactor kleiner dan 1; de ondergerepresenteerde cellen hebben een weegfactor groter dan 1. De cellen worden niet verder teruggewogen dan een factor 0,3 en niet meer vermeerderd dan een factor 3. De ongewogen responsaantallen zijn gelijk aan de (afgeronde) gewogen responsaantallen (zie tabel 2). Alle in dit rapport gepresenteerde analyses en resultaten zijn, tenzij anders aangegeven, gewogen weergegeven.

⁸ <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85425NED/table?ts=1730138476183>

Tabel 2: Weegschema

SOI-hoofdgroep	Populatie		Respons ongewogen		Respons gewogen		Weeg-factor
	N	%	n	%	n	%	
Hbo							
Onderwijs	78.590	9%	461	5%	815	9%	1,768
Vormgeving, kunst, talen en geschiedenis	40.580	5%	274	3%	421	5%	1,536
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	31.490	4%	245	3%	327	4%	1,333
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	139.190	16%	642	7%	1.444	16%	2,249
Wiskunde, natuurwetenschappen	8.090	1%	215	2%	84	1%	0,390
Informatica, ict	22.140	3%	293	3%	230	3%	0,784
Techniek, industrie en bouwkunde	48.410	6%	448	5%	502	6%	1,121
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	5.150	1%	27	0%	53	1%	1,978
Gezondheidszorg en welzijn	120.570	14%	828	9%	1.251	14%	1,510
Dienstverlening	53.080	6%	197	2%	551	6%	2,795
Wo	N	%	n	%	n	%	
Onderwijs	7.370	1%	122	1%	76	1%	0,627
Vormgeving, kunst, talen en geschiedenis	23.290	3%	693	8%	242	3%	0,349
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	82.680	10%	1.246	14%	858	10%	0,688
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	87.480	10%	577	6%	907	10%	1,573
Wiskunde, natuurwetenschappen	32.490	4%	956	11%	337	4%	0,353
Informatica, ict	9.240	1%	266	3%	96	1%	0,360
Techniek, industrie en bouwkunde	27.410	3%	519	6%	284	3%	0,548
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	3.020	0%	73	1%	31	0%	0,429
Gezondheidszorg en welzijn	34.950	4%	778	9%	363	4%	0,466
Dienstverlening	790	0%	19	0%	8	0%	0,431
Totaal hbo-wo	856.010	100%	8.879	100%	8.880	100%	

1.5 Kenmerken van de responsgroep

De kenmerken van de responsgroep zijn opgenomen in bijlage 2. Zoals gezegd, zijn de antwoorden van 8.879 respondenten meegenomen. De gemiddelde leeftijd van de responsgroep is 30 jaar. Een kwart van alle bachelor-afgestudeerden behaalde het diploma minder dan 3 jaar geleden. Ruim de helft studeerde af aan de bachelor tussen 3 en 8 jaar geleden en 23 procent voltooide de bachelor meer dan 9 jaar geleden. Bijna 80 procent van de afgestudeerden heeft geen andere ervaringen met de Engelse taal in de opvoeding (bijv. Engelssprekende ouders) of voortraject (bijvoorbeeld tweetalig voortgezet onderwijs). Voor wat betreft werksituatie werkt de grootse groep in loondienst (93%). Van hen heeft bijna driekwart een vaste aanstelling. De rest werkt als oproepkracht, freelancer of zelfstandige. De meest voorkomende arbeidsmarktsectoren waarin de respondenten werken, zijn de gezondheids- en welzijnszorg (20%), onderwijs (17%), openbaar bestuur & overheidsdiensten (12%) en advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (11%). Van alle respondenten werkt 28 procent bij een internationale organisatie of internationaal bedrijf. Zij spreken veel vaker Engels op het werk (35%) dan degenen die niet voor een internationale organisatie of internationaal bedrijf werken (7%).

2 Resultaten

Bij de presentatie van de resultaten in dit hoofdstuk ligt de focus op de relatie tussen de voertaal van de bacheloropleiding en het taalgebruik op de werkvloer. Eerst wordt in grote lijnen gekeken in hoeverre er een relatie bestaat tussen taal op de werkvloer en de voertaal van de bacheloropleiding (paragraaf 2.1). In paragraaf 2.2 gaan we per studierichting en arbeidsmarksector na waar overeenkomsten en discrepanties bestaan. De vraag of en hoe de opleidingstaal een rol heeft gespeeld bij de studiekeuze is het onderwerp van paragraaf 2.3. We beëindigen dit resultatenhoofdstuk met een analyse van de aansluiting tussen de voertaal van de bacheloropleidingen en de gehanteerde taal op de werkvloer (paragraaf 0).

2.1 De relatie tussen voertaal van de opleiding en taal op de werkvloer

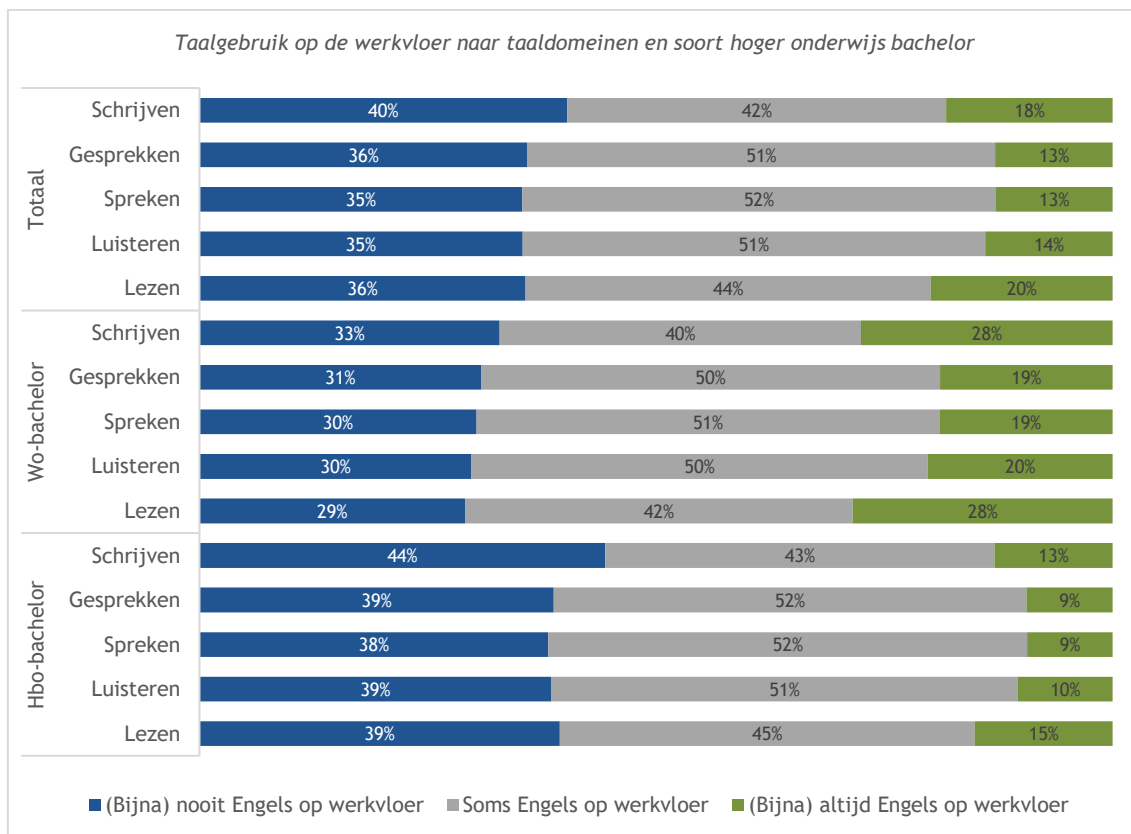
Deze paragraaf toont de resultaten uit het onderzoek die antwoord geven op onderstaande onderzoeksvragen:

In welke mate gebruiken Nederlandse afgestudeerden van bacheloropleidingen het Engels en/of het Nederlands voor hun werkzaamheden? Is er een verschil tussen Nederlandse afgestudeerden van Engelstalige opleidingen en van Nederlandstalige opleidingen? Is er voor Nederlandse afgestudeerden een verschil in de taal die zij op de werkvloer hanteren en het (al dan niet) hebben afgerond van een (Engelstalige) masteropleiding?

De algemene conclusie is dat het merendeel van de afgestudeerden (grotendeels) Nederlands spreekt op de werkvloer, ook als we kijken naar de taal waarin de opleiding werd aangeboden. De analyses in deze paragraaf laten wel een significante relatie zien tussen de voertaal van een opleiding en het gebruik van Engels op de werkvloer. Afgestudeerden van wo-bacheloropleidingen gebruiken significant vaker Engels op de werkvloer dan hbo-afgestudeerden. Wo-afgestudeerden geven in 22 procent van de gevallen aan (bijna) altijd Engels te spreken, tegenover 10 procent van de hbo-afgestudeerden. De voertaal van de opleiding vertoont een relatie met het gebruik van Engels op het werk. Afgestudeerden van Engelstalige bacheloropleidingen gebruiken vaker Engels op de werkvloer (34%) dan afgestudeerden van Nederlandstalige opleidingen (8%). Dit geldt voor zowel hbo- als wo-afgestudeerden. Afgestudeerden van Engelstalige bacheloropleidingen kiezen ook beduidend vaker voor Engelstalige masters: 88 procent van hen vervolgt hun studie in het Engels. Een Engelstalige master versterkt bovendien nog een keer het gebruik van Engels op de werkvloer. Afgestudeerden met een Engelstalige bachelor én master werken tien keer vaker in een Engelstalige omgeving (41%) dan degenen met een Nederlandstalige bachelor en master (4%). Dit onderstreept de samenhang tussen de taal van de opleiding en het gebruik van Engels in de werkomgeving. De samenhang tussen de taal van de bacheloropleiding en Engels taalgebruik op de werkvloer wordt slechts voor een klein deel beïnvloed door andere factoren zoals de mastertaal of het hebben van een (meertalige) achtergrond van de afgestudeerden.

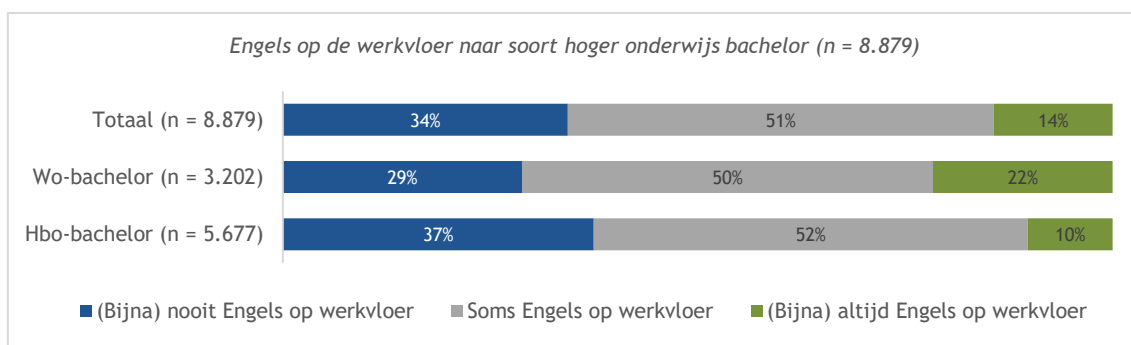
2.1.1 Taal op de werkvloer

Voor alle taaldomeinen geldt dat afgestudeerden van wo-bacheloropleidingen significant vaker de Engelse taal gebruiken op de werkvloer dan afgestudeerden van hbo-bacheloropleidingen (figuur 1). Engelse schrijfvaardigheid en leesvaardigheid (met name in het wo) komen vaker voor dan de andere taaldomeinen (spreek-, luister- en gespreksvaardigheden). De frequentie waarmee deze domeinen voorkomen (ruwe score) is getoetst in een factoranalyse. Hieruit blijkt dat deze domeinen te herleiden zijn naar één betrouwbare dimensie. Op basis van deze factoranalyse ($\alpha = 0,98$) zijn drie groepen gedefinieerd: (bijna) nooit Engels (37%), soms Engels (49%) en (bijna) altijd Engels (14%) (zie voor de categorisering en indikking tabel bijlage 9 op pagina 39). Deze omvang van de component Engels in de opleiding heeft de respondenten naar eigen inzicht ingevuld.

Figuur 1: Engels taalgebruik op de werkvloer naar taaldomein en soort hoger onderwijs bachelor

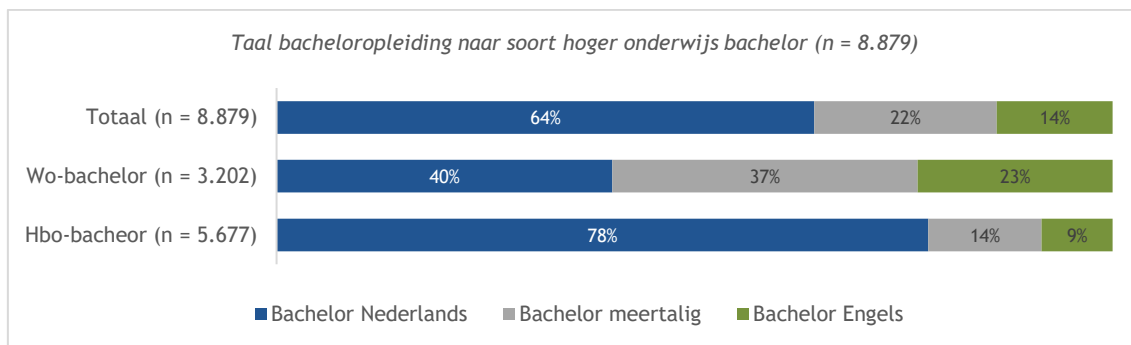
Twee derde (34%) van de afgestudeerden gebruikt nagenoeg altijd Nederlands op de werkvloer; iets meer dan de helft heeft ook regelmatig Engels nodig. In totaal 14 procent van de respondenten gebruikt op de werkvloer (bijna) altijd Engels. Het taalgebruik op de werkvloer verschilt naar opleidingsniveau. Van de wo-afgestudeerden hanteert 22 procent (bijna) altijd Engels op het werk, tegen slechts 10 procent van de hbo-afgestudeerden. Dit verschil is statistisch significant (figuur 2; $\chi^2 = 233,264$; $df = 2$; $p < ,001$).

Figuur 2: Frequentie Engels taalgebruik op de werkvloer naar soort hoger onderwijs bachelor

2.1.2 Voertaal van de bacheloropleiding

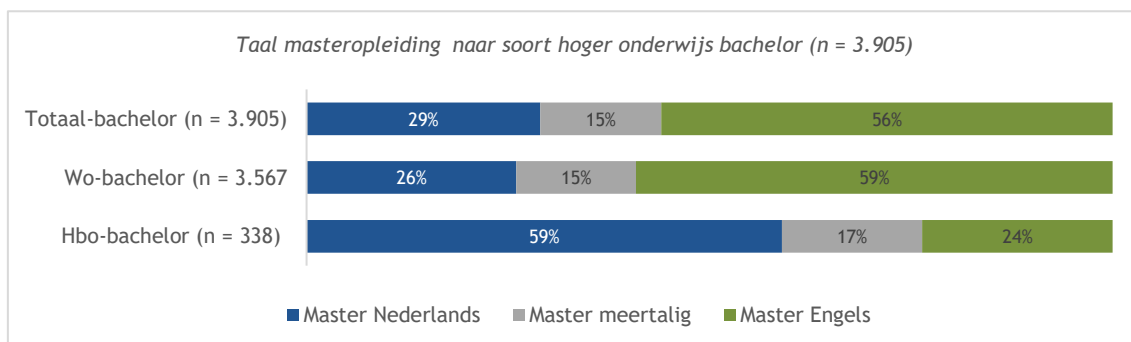
Twee derde (64%) van de afgestudeerden behaalde het diploma aan een Nederlandstalige bachelor. In totaal 14 procent van de respondenten behaalde het bachelordiploma aan een (nagenoeg volledig) Engelstalige opleiding. Het aandeel afgestudeerden dat een (nagenoeg) volledige Engelstalige bachelor-opleiding afrondde is in het wo (23%) significant hoger ligt dan in het hbo (9%) ($\chi^2 = 1273,61$; $df = 2$; $p < ,001$). Zie figuur 3 (voor de categorisering de voertaal van de opleidingen zie tabel bijlage 10).

Figuur 3: Voertaal bachelor naar soort hoger onderwijs bachelor

Van de hbo-bachelorgediplomeerden heeft 21 procent (n = 1.211) ook een masterdiploma. Het gaat hier in 73 procent van de gevallen om een wo-master (n = 879) en in 27 procent om een hbo-master (n = 332). Van de wo-bachelorgediplomeerden rondde 84 procent een masterstudie af; nagenoeg iedereen deed dit in het wo. Wo- en hbo-masters zijn samengenomen.

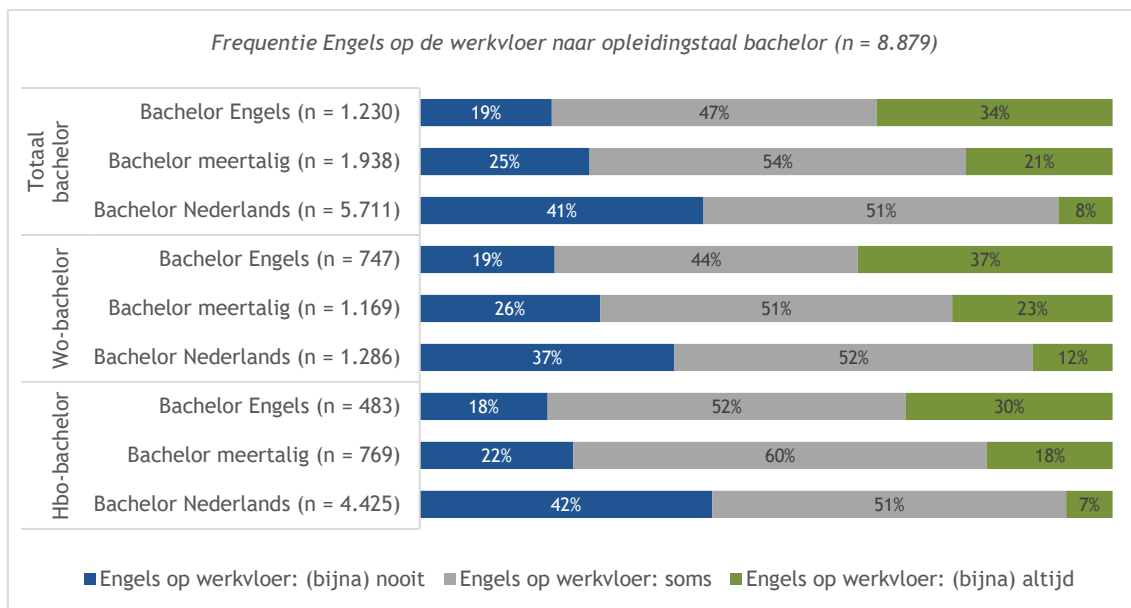
Van degenen die na hun hbo- of wo-bachelor ook een master hebben afgerond, volgde 44 procent een Nederlandstalige of meertalige master. In totaal 56 procent een nagenoeg volledig Engelstalige master (hbo en wo samengenomen) (figuur 4). Dit percentage is veel lager voor mastergediplomeerden afkomstig uit de hbo-bachelor (24%) dan voor mastergediplomeerden met een wo-bachelor als achtergrond (59%) (chisq. = 185,99; df = 2; p = <,001). Hierna wordt de voertaal als volgt weergegeven: (bijna) altijd Nederlands ('Nederlands'), een combinatie van Nederlands en Engels ('Meertalig') en (bijna) altijd Engels ('Engels').

Figuur 4: Voertaal master naar soort hoger onderwijs bachelor

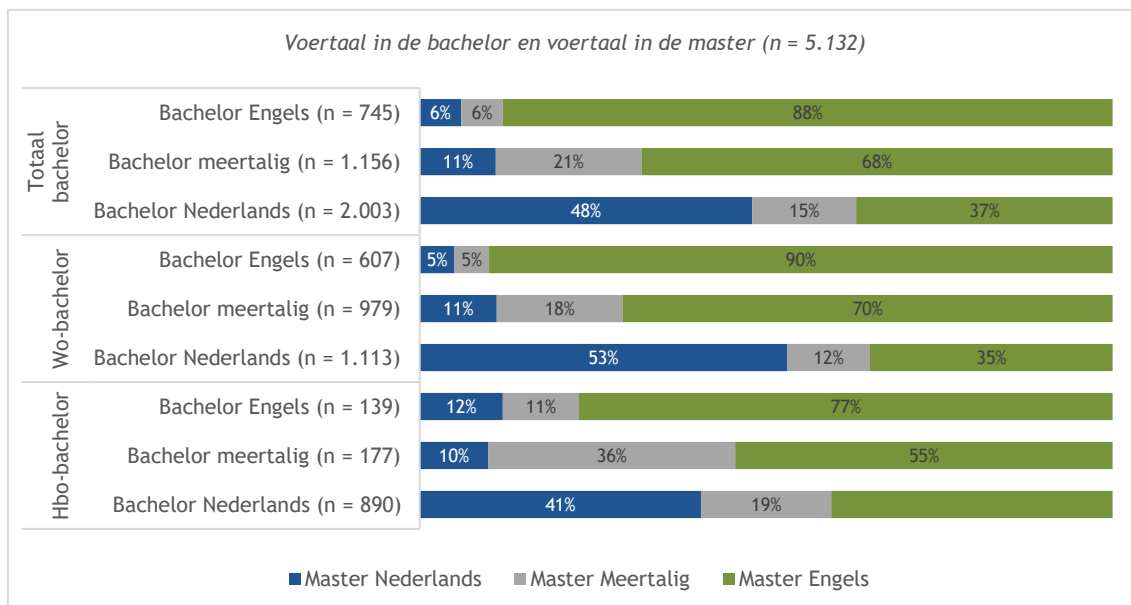
2.1.3 Engels op de werkvloer en voertaal van de opleiding

Degenen met een masterdiploma (nog los van de taal van deze master) hanteren vaker de Engelse taal op de werkvloer dan degenen zonder masterdiploma (chisq. = 176,97; df = 2; p < 0,001). De voertaal van zowel de bachelor- als masteropleiding hangt samen met het gebruik van Engels op de werkvloer. Afgestudeerden die een Engelstalige bachelor hebben afgerond, spreken op de werkvloer vaker de Engelse taal (figuur 5). Van de afgestudeerden van opleidingen met grotendeels Engels als voertaal gebruikt 34 procent de Engelse taal (bijna) altijd op de werkvloer (30% hbo en 37% wo). Van werkenden die zijn afgestudeerd aan (nagenoeg volledig) Nederlandstalige opleidingen is dit 8 procent (7% hbo en 12% wo). Voor zowel hbo- als wo-bachelorgediplomeerden is er sprake van een significante samenhang (resp. chisq. = 412,66; df = 4; p < 0,001 en chisq. = 201,86; df = 4; p < 0,001).

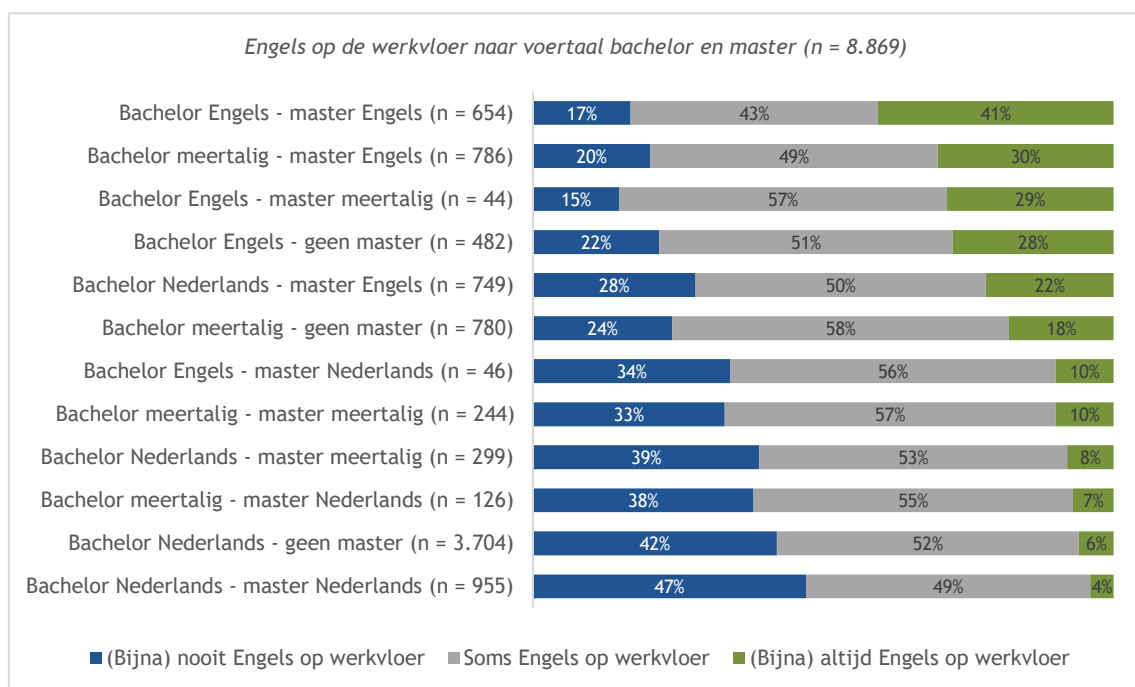
Figuur 5: Samenhang tussen Engels taalgebruik op de werkvloer en voertaal van de bacheloropleiding naar soort hoger onderwijs bachelor

Bijna de helft (48%) van de afgestudeerden aan een Nederlandstalige bachelor die een master zijn gaan doen, kozen ook voor een Nederlandstalige master. In totaal 88 procent van de afgestudeerden die hun diploma behaalden aan een Engelstalige bachelor én doorgingen naar een master (90% in het wo en 77% in het hbo) had de voorkeur voor een Engelstalige master. Er is hiermee een samenhang tussen de opleidingstaal waarvoor men heeft gekozen in de bachelor en de voertaal in de master (figuur 6). Deze samenhang is er voor de hele responsgroep (chisq. = 865,11; df = 4; $p < 0,001$) en is minder sterk voor hbo-bachelorgediplomeerden die een master hebben afgerond (chisq. = 127,19; $p < 0,001$; df = 4) dan voor wo-bachelorgediplomeerden met een masterdiploma op zak (chisq. = 771,06; $p < 0,001$; df = 4).

Figuur 6: Samenhang tussen de voertaal van de bacheloropleiding en de voertaal van de masteropleiding naar soort hoger onderwijs bachelor

De taal van de bachelor hangt samen met het frequent toepassen van de Engelse taal op de werkvloer; de taal van de master versterkt dit verder. Afgestudeerden die zowel een Engelstalige bachelor als een Engelstalige master hebben afgerond werken tien keer vaker in een Engelstalige werkomgeving (41%) dan afgestudeerden aan een Nederlandstalige bachelor en een Nederlandstalige master (4%). Dit kunnen we concluderen op basis van figuur 7. Er is een significante samenhang tussen het hebben afgerond van een Engelstalige bachelor- en/of master en de taal die op de werkvloer wordt gehanteerd (chisq = 786,914; df = 4; $p < 0,001$). Deze samenhang is er voor alle subgroepen: bachelor Nederlands (chisq = 12,196; df = 4; $p = 0,016$); bachelor meertalig (chisq = 23,929; df = 4; $p < 0,001$); bachelor Engels (chisq = 68,285; df = 4; $p < 0,001$); geen master (chisq = 360,821; df = 4; $p < 0,001$). We hebben bij deze analyse de taal van de bachelor gecombineerd met de taal van de master en dat afgezet tegen de taal die doorgaans op de werkvloer wordt gehanteerd. Figuur 7 is gesorteerd op het aandeel respondenten dat doorgaans Nederlands spreekt op de werkvloer. Hierbij zijn hbo- en wo-mastergediplomeerden samengenomen (in verband met kleine aantallen hbo-mastergediplomeerde: 338 vs. 3.567 gediplomeerden aan een wo-master). Dus 'master' betekent hier een hbo- of een wo-master.

Figuur 7: Samenhang tussen Engels taalgebruik op de werkvloer en de taal van de bachelor- en masteropleiding

Tot slot is met een verdiepende analyse getoetst of het verband tussen de voertaal van de bachelor en de taal die men doorgaans hanteert op de werkvloer nog steeds blijft bestaan als ook andere factoren (een meertalige opvoeding, het aantal jaren geleden dat iemand is afgestudeerd of de taal van de master) zijn meegenomen.⁹ De belangrijkste uitkomst is dat het frequent hanteren van Engels op de werkvloer voor degenen die zijn afgestudeerd aan een Engelstalige bachelor blijft bestaan nadat ook andere achtergrondfactoren en de taal van de master in acht worden genomen: afgestudeerden van Engelstalige bachelors gebruiken vaker Engels op hun werk dan afgestudeerden van Nederlandstalige bachelors. Dit geldt voor zowel hbo- als wo- afgestudeerden. Het verschil in de frequentie van Nederlands of Engels op de werkvloer is het grootst tussen volledig Engelstalige trajecten (bachelor en master) en volledig Nederlandstalige trajecten.

⁹ Meer informatie over deze verdiepende analyse is opgenomen in bijlage 6.

Wel kunnen we concluderen dat het verband tussen Engelstalige bachelor en Engels taalgebruik op de werkvloer bij wo-bachelor-afgestudeerden minder sterk is als ook de taal van de master wordt meegenomen: afgestudeerden aan een Nederlandstalige master spreken net zo vaak Engels op het werk als de andere combinaties met (grotendeels) Nederlandstalige trajecten, dus ongeacht de taal van de bachelor.

2.2 Studierichtingen en arbeidsmarktsectoren

In deze paragraaf is gekeken naar de voertaal van de bacheloropleiding en de taal die afgestudeerden spreken op de werkvloer, uitgesplitst naar studierichting en opleidingssectoren.

Wat zijn de verschillen in de resultaten als we kijken naar studierichtingen en arbeidsmarktsectoren?

Deze vraag is uiteengelegd in onderstaande vragen:

- Welke studierichtingen corresponderen in het hbo en wo met een hoge mate van Engels in de *opleiding*?
- Welke studierichtingen in het hbo en wo corresponderen met een hoge mate van Engels op de *werkvloer*?
- Welke arbeidsmarktsectoren corresponderen, ongeacht de opleidingstaal, met een hoge mate van Engels op de werkvloer?
- Is er sprake van overeenstemming of discrepanties tussen de voertaal van de opleiding en de taal die binnen de arbeidsmarktsectoren wordt gesproken.

De resultaten in deze paragraaf, uitgesplitst naar studierichtingen, zijn representatief; die naar arbeidsmarktsectoren bieden een indicatief eerste inzicht. In het hbo volgden relatief veel studenten in dienstverlening (27%) een Engelstalige bachelor. In het wo geldt dit voor opleidingen informatica, ict (43%), journalistiek, gedrag en maatschappij, economie (32%), en techniek, industrie, bouwkunde (30%). Hbo-afgestudeerden van informatica, ict (30%) en wiskunde, natuurwetenschappen (27%) spreken vaak Engels op de werkvloer. In het wo ligt het aandeel Engels binnen opleidingen hoog bij wiskunde, natuurwetenschappen (44%) en informatica, ict (41%), evenals enkele technische en landbouwstudies. In de arbeidsmarktsectoren industrie, vervoer en opslag, en informatie & communicatie (ict) wordt veel Engels gesproken op de werkvloer. In de sectoren openbaar bestuur & overheidsdiensten, bouwnijverheid, onderwijs, en gezondheidszorg & welzijnszorg wordt weinig Engels gebruikt. Hoeveel afgestudeerden bevinden zich in een combinatie van een volledig Engelstalige opleiding en een volledig Nederlandstalige werkomgeving en andersom? Het gaat hier om een kleine groep. Voor meer dan 90 procent komen de opleidingstaal en de taal op de werkvloer overeen of is er sprake van een meertalige opleiding en een meertalig werkveld. Discrepanties komen voor bij specifieke sectoren en opleidingen, maar blijven uitzonderingen: slechts 5 procent werkt in een Engelstalig werkveld na een Nederlandstalige opleiding, en 2,6 procent andersom. In het hbo zijn deze discrepanties groter dan in het wo.

Vanwege te kleine aantallen zijn er in deze hoofdttekst geen verdere uitsplitsingen gemaakt en is ook niet gekeken naar de relatie tussen studierichtingen en arbeidsmarktsector. De verdeling naar studierichtingen is representatief (zie eerdere tekst over weegschema in paragraaf 1.4); die naar arbeidsmarktsectoren biedt een indicatief eerste inzicht. Specifieke overzichten zijn opgenomen in bijlage 4.

Bij de hbo-studierichtingen (CBS/SOI2021) volgde het merendeel een Nederlandstalig traject. Alleen in de richting dienstverlening rondde meer dan 25 procent van de Nederlandse bachelorgediplomeerden een Engelstalig traject af (27%). In het wo zijn de studierichtingen recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening; gezondheidszorg & welzijn en onderwijs veelal Nederlandstalig. Een meer dan gemiddeld aandeel afgestudeerden aan een Engelstalige traject zien we in het wo bij informatica, ict (43%), journalistiek, gedrag & maatschappij, economie (32%), dienstverlening (32%), en techniek, industrie, bouwkunde (30%). De gegevens zijn weergegeven in tabel 3 (hbo) en tabel 4 (wo).

Tabel 3: Voertaal bacheloropleiding naar studierichting in het hbo

Voertaal bachelor naar studierichting hbo	(Bijna) volledig Nederlands	Meertalig	(Bijna) volledig Engels
Dienstverlening	59%	14%	27%
Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis	59%	25%	16%
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	75%	14%	11%
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	82%	11%	7%
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	78%	15%	7%
Techniek, industrie, bouwkunde	75%	20%	6%
Informatica, ict	66%	28%	5%
Onderwijs	88%	7%	4%
Wiskunde, natuurwetenschappen	58%	38%	4%
Gezondheidszorg en welzijn	93%	7%	0%

De kleurcoderingen lopen van rood (laag), via geel, naar groen (hoog); deze coderingen komen tot stand als gevolg van een vergelijking van getallen binnen een kolom.

Tabel 4: Voertaal bacheloropleiding naar studierichting in het wo

Voertaal bachelor naar studierichting wo	(Bijna) volledig Nederlands	Meertalig	(Bijna) volledig Engels
Informatica, ict	14%	43%	43%
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	25%	43%	32%
Dienstverlening	32%	37%	32%
Techniek, industrie, bouwkunde	33%	37%	30%
Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis	42%	37%	22%
Wiskunde, natuurwetenschappen	21%	57%	22%
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	36%	44%	21%
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	54%	26%	20%
Gezondheidszorg en welzijn	66%	28%	6%
Onderwijs	69%	30%	2%

De kleurcoderingen lopen van rood (laag), via geel, naar groen (hoog); deze coderingen komen tot stand als gevolg van een vergelijking van getallen binnen een kolom.

Na een opleiding journalistiek, gedrag en maatschappij, economie, gezondheidszorg & welzijn en onderwijs wordt het vaakst Nederlands toegepast op het werk. Studierichtingen waarna meer dan 25 procent van de afgestudeerden grotendeels Engels gebruikt op het werk zijn informatica, ict (30%) en wiskunde, natuurwetenschappen (27%) in het hbo. In het wo gaat het om wiskunde, natuurwetenschappen (44%), informatica, ict (41%), techniek, industrie, bouwkunde (37%), en landbouw, diergeneeskunde en -verzorging (26%). De cijfers zijn weergegeven in tabel 5 (hbo) en tabel 6 (wo).

Tabel 5: Engels op de werkvloer naar studierichting bachelor naar studierichting in het hbo

Engels spreken op het werk naar opleidingssector bachelor hbo	(Bijna) nooit Engels	Soms Engels	(Bijna) altijd Engels
Informatica, ict	10%	60%	30%
Wiskunde, natuurwetenschappen	20%	53%	27%
Techniek, industrie, bouwkunde	29%	53%	18%
Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis	26%	57%	17%
Dienstverlening	31%	56%	13%
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	37%	52%	11%
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	42%	49%	10%
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	33%	63%	4%
Gezondheidszorg en welzijn	43%	54%	3%
Onderwijs	55%	43%	3%

De kleurcoderingen lopen van rood (laag), via geel, naar groen (hoog); deze coderingen komen tot stand als gevolg van een vergelijking van getallen binnen een kolom.

Tabel 6: Engels op de werkvloer naar studierichting bachelor naar studierichting in het wo

Engels spreken op het werk naar opleidingssector bachelor wo	(Bijna) nooit Engels	Soms Engels	(Bijna) altijd Engels
Wiskunde, natuurwetenschappen	20%	35%	44%
Informatica, ict	17%	42%	41%
Techniek, industrie, bouwkunde	18%	45%	37%
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	19%	55%	26%
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	32%	48%	20%
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	31%	53%	16%
Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis	37%	50%	14%
Dienstverlening	26%	63%	11%
Gezondheidszorg en welzijn	27%	63%	10%
Onderwijs	51%	47%	2%

De kleurcoderingen lopen van rood (laag), via geel, naar groen (hoog); deze coderingen komen tot stand als gevolg van een vergelijking van getallen binnen een kolom.

Bij een paar studierichtingen is er sprake van kleine discrepanties tussen het aandeel dat een Engelstalig traject heeft gevolgd en het aandeel dat daadwerkelijk de Engelse taal veelvuldig toepast op de werkvloer. We zien relatief weinig afgestudeerden aan Engelstalige opleidingen bij informatica, ict, wiskunde, natuurwetenschappen, en techniek, industrie, bouwkunde (hbo) en wiskunde, natuurwetenschappen (wo), terwijl afgestudeerden van deze studierichtingen vaak de Engelse taal gebruiken op de werkvloer. Ook andersom zijn er een paar studierichtingen waar relatief veel afgestudeerden een Engelstalig traject volgden, terwijl slechts een klein deel die taal op de werkvloer frequent nodig heeft. We noemen de studierichtingen dienstverlening (hbo en wo) en journalistiek, gedrag en maatschappij, economie (wo).

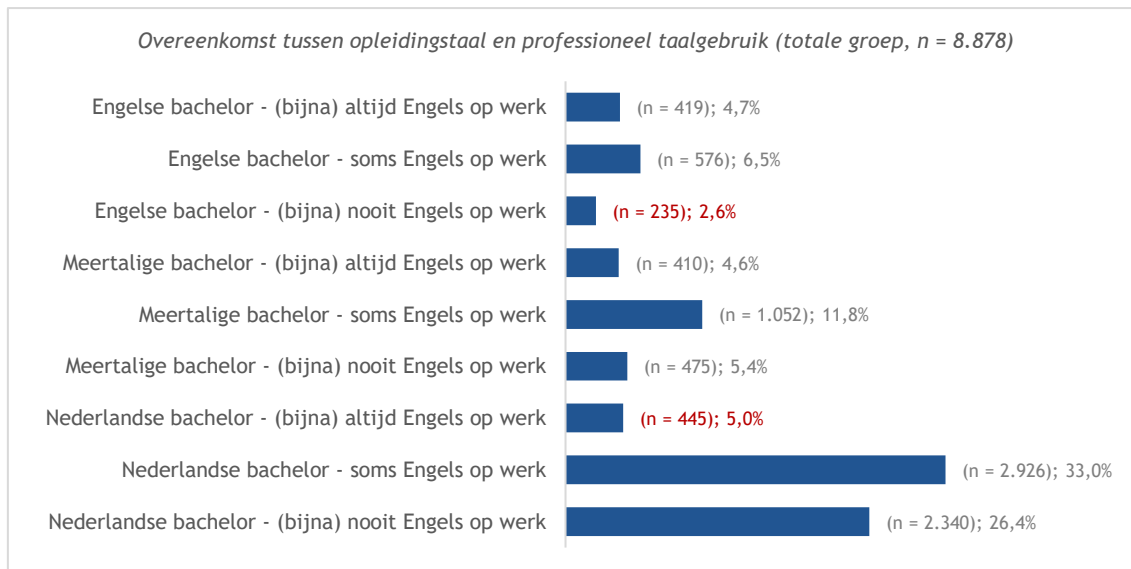
Meer dan een kwart van de afgestudeerden gebruikt (bijna) altijd Engels in de arbeidsmarktsectoren industrie, vervoer en opslag, en informatie en communicatie. In tabel 7 is het aandeel afgestudeerden dat frequent Engels spreekt op de werkvloer weergegeven per arbeidsmarktsector (CBS/SBI2022).

Tabel 7: Engels spreken op het werk naar arbeidsmarktsector

	(Bijna) nooit Engels	Soms Engels	(Bijna) altijd Engels
Industrie	5%	65%	30%
Vervoer en opslag	18%	52%	30%
Informatie en communicatie	16%	58%	26%
Landbouw, bosbouw en visserij	20%	60%	21%
Advies, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	26%	52%	21%
Overige dienstverlening	27%	51%	21%
Financiële instellingen	24%	57%	20%
Verhuur van en handel in onroerend goed	38%	45%	17%
Winning van natuurlijke hulpbronnen	27%	57%	16%
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking	13%	71%	16%
Onderwijs	44%	42%	14%
Groothandel en detailhandel; reparatie van auto's	21%	66%	13%
Cultuur, sport en recreatie	27%	61%	12%
Bouwnijverheid	47%	45%	7%
Gezondheidszorg en welzijnszorg	42%	53%	5%
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	29%	69%	3%
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen	59%	39%	2%

De kleurcoderingen lopen van rood (laag), via geel, naar groen (hoog); deze coderingen komen tot stand als gevolg van een vergelijking van getallen binnen een kolom.

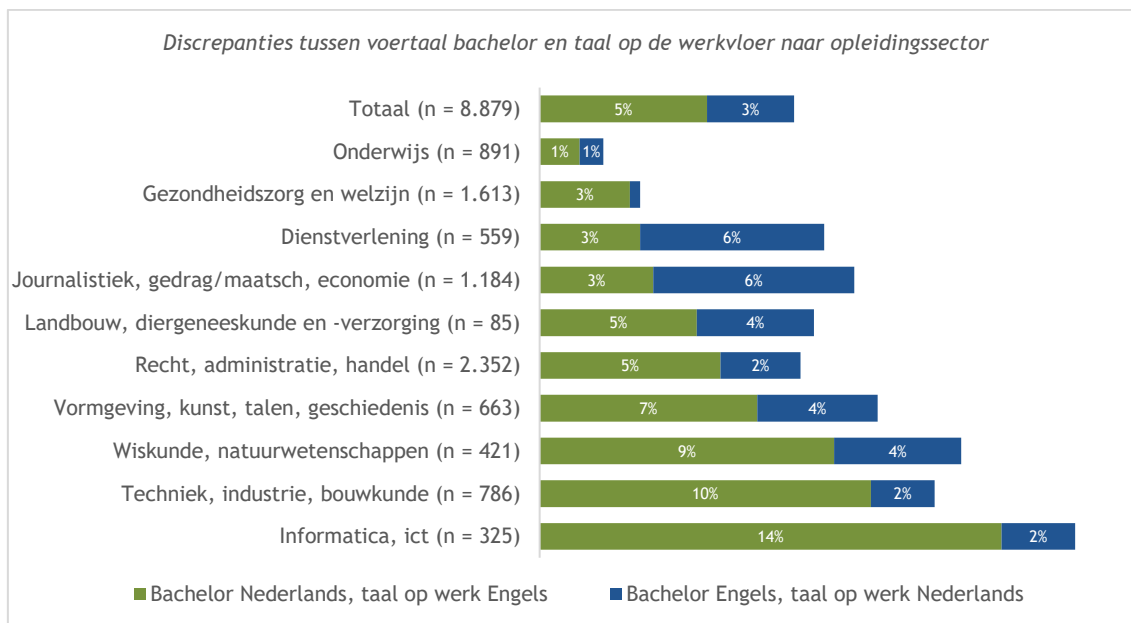
Hierna zijn de bachelorgediplomeerden (n = 8.878) op 100 procent gesteld en is gekeken hoe de overeenstemming is tussen de voertaal bij opleiding en het professionele taalgebruik. Hierbij is het uitgangspunt dat er sprake is van een discrepantie indien: een opleiding is gevolgd in de Nederlandse taal en er op het werk (nagenoeg) volledig Engels wordt gesproken of er een volledig Engelstalige bachelor is gevolgd en er op het werk (nagenoeg) nooit Engels wordt gesproken (in onderstaande figuur 8 in rood aangegeven). Voor meer dan 9 van de 10 afgestudeerden bestaat er geen discrepantie tussen de taal die op de opleiding werd gesproken en de taal die men hanteert op de werkvloer. Vijf 5 procent kwam in een Engelstalig werkveld terecht na het afronden van een volledig Nederlandstalige bachelor. Bij 2,6 procent was dit andersom: zij studeerden af aan een Engelstalige bachelor en kwamen terecht in een Nederlandstalige werkomgeving.

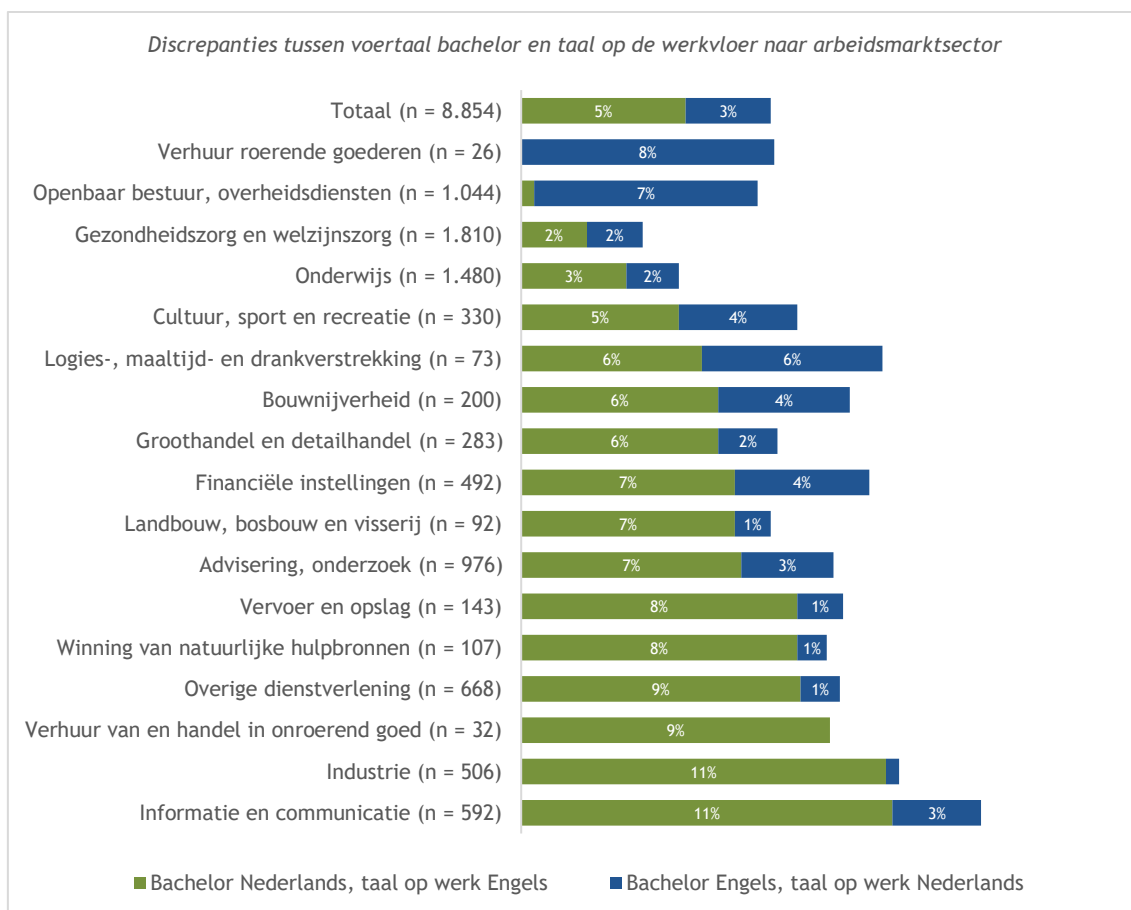
Figuur 8: Overeenkomst tussen opleidingstaal en professioneel taalgebruik (totale groep, n = 8.878)

In de analyses is voor de arbeidsmarktsectoren gekeken of de hiervoor genoemde (beperkte) discrepanties meer dan gemiddeld voorkomen in bepaalde sectoren of bij bepaalde studierichtingen. Figuur 9 brengt dit in beeld voor de studierichtingen, figuur 10 voor de arbeidsmarktsectoren. Het aandeel 'overeenkomsten' is niet getoond in de grafieken. Voor de berekening van de discrepanties zijn alle meertalige opleidingen en arbeidsmarktsectoren als 'overeenkomst' gekwalificeerd. Afgestudeerden uit hbo en wo zijn in deze figuren samengevoegd. Bij de studierichtingen is er iets een hoger dan gemiddeld aandeel afgestudeerden die een Nederlandse bachelor hebben afgerond en in een Engelstalig werkveld terechtkomen bij studies in informatica & ict (met name hbo); techniek, industrie & bouwkunde; wiskunde & natuurwetenschappen (met name hbo), en vormgeving, kunst, talen, geschiedenis. Bij studies journalistiek, gedrag & maatschappij (met name wo) en economie en in de opleidingssector dienstverlening zien we iets vaker het omgekeerde: een meer dan gemiddeld aandeel afgestudeerden aan Engelstalige opleidingen die in een volledig Nederlandstalig werkveld terechtkomen.

Arbeidsmarktsectoren met (kleine) discrepanties zien we meer dan gemiddeld (vooral) in het hbo bij informatie & communicatie, en industrie: respectievelijk 14 en 12 procent deed een volledig Nederlandstalige bachelor en kwam in een volledig Engelstalig werkveld terecht. Voor de overige arbeidsmarktsectoren is de respons te gering om hierover een uitspraak te kunnen doen. In het wo zijn er in dit opzicht nauwelijks discrepanties. Omgekeerd zijn er in het wo in twee arbeidsmarktsectoren (kleine) discrepanties. Bij de sector financiële instellingen en de sector openbaar bestuur & overheidsdiensten volgden een meer dan gemiddeld aandeel afgestudeerden een Engelstalige bachelor om daarna in een volledig Nederlandstalig werkveld terecht te komen (beide 9%). Ook hier is uitsluitend gekeken naar arbeidsmarktsectoren met een voldoende groot aantal respondenten.

Figuur 9: Discrepancies tussen de voertaal bij de opleiding en de taal die doorgaans gehanteerd wordt op de werkvloer naar opleidingssector

Figuur 10: Discrepancies tussen de voertaal bij de opleiding en de taal die doorgaans gehanteerd wordt op de werkvloer naar arbeidsmarktsector

2.3 Opleidingstaal als keuzemotief

De derde onderzoeksvraag gaat over de rol die de voertaal van de opleiding heeft gespeeld bij de opleidingskeuze en luidt als volgt:

Welke rol heeft de opleidingstaal gespeeld bij de keuze voor een bachelor- of masteropleiding?

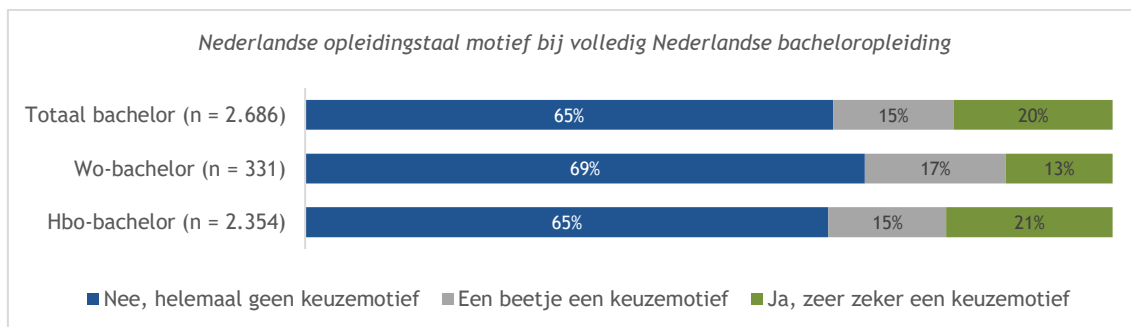
Dit is voor zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding als volgt gevraagd:

- Voor opleidingen met voertaal Nederlands: Heeft het feit dat deze bachelor/masteropleiding uitsluitend in het Nederlands werd aangeboden een rol gespeeld bij de keuze voor deze opleiding?
- Voor (deels) Engelstalige opleidingen: Heeft het Engelstalige deel van deze bachelor/masteropleiding een rol gespeeld bij de keuze voor deze opleiding?
- Een open vraag: Op welke manier heeft voertaal van de bacheloropleiding jouw keuze beïnvloed?

Voor drie van de vier afgestudeerden speelde de voertaal van de opleiding geen rol toen zij hun bachelor kozen; 14 procent liet de opleidingstaal wél meewegen bij de studiekeuze. Ook hier is er een samenhang met de voertaal van de bachelor. Voor de helft van afgestudeerden aan Engelstalige bacheloropleidingen was de voertaal een belangrijk motief om voor deze opleiding te kiezen. Deze voorkeur komt sterker naar voren in het hbo (63%) dan in het wo (41%). Internationale carrièremogelijkheden, academische ontwikkeling, persoonlijke groei, een diverse en internationale leeromgeving, en de Engelse taal in vakliteratuur en vakjargon worden als redenen genoemd. Bij Nederlandstalige bacheloropleidingen speelde de taal bij 20 procent een relevante rol. Afgestudeerden die bewust kozen voor een Nederlandstalige opleiding noemden vooral motieven die te maken hebben met een betere aansluiting bij het Nederlandse werkveld, taalvaardigheid en persoonlijke voorkeuren. Bij Nederlandstalige masteropleidingen speelde de voertaal over het algemeen een minder grote rol. Zo gaf 72 procent van de afgestudeerden aan dat het Nederlandstalige karakter van hun master geen invloed had op hun keuze. Voor Engelstalige masteropleidingen was de taalkeuze wel belangrijk, maar minder prominent dan bij de bacheloropleidingen. Bij meertalige opleidingen was de taal veel minder een keuzemotief.

In totaal 14 procent van alle afgestudeerden heeft de opleidingstaal laten meewegen bij de studiekeuze. Voor driekwart (76%) speelde de voertaal bij de opleiding geen enkele rol. De impact van de voertaal bij de studiekeuze verschilt als we kijken naar de feitelijke opleidingstaal. Bij 65 procent heeft het feit dat de opleiding in het Nederlands werd aangeboden geen enkele rol gespeeld bij de keuze voor een Nederlandstalige bachelor; voor 20 procent was dit wel een belangrijke overweging om voor deze opleiding te kiezen (figuur 11). Voor 15 procent speelde de Nederlandse taal een beetje een rol. Het beeld dat hier verder uit naar voren komt is dat een uitsluitend Nederlandstalige bachelor vaker 'bewust' is gekozen in het hbo (21%) dan in het wo (13%) (chisq. = 10,50; df = 2; p = 0,01).

Of de Nederlandse voertaal een reden was om voor de studie te kiezen, is weergegeven in figuur 11 en voor de master in figuur 12. In beide gevallen zijn de resultaten afgezet tegen het soort hoger onderwijs waar de afgestudeerden hun bachelor hebben gevolgd. Zoals eerder is beschreven heeft 30 procent van alle bachelorgediplomeerden een volledig Nederlandstalige opleiding afgerond (n = 2.686). Aan hen is gevraagd of de (Nederlandse) voertaal van de bachelor een rol speelde bij de studiekeuze.

Figuur 11: Mate waarin de Nederlandse taal van de bacheloropleiding een rol heeft gespeeld bij de keuze voor deze bachelor naar soort hoger onderwijs van de bachelor

Uit een analyse van open antwoorden van 1.277 respondenten komt naar voren dat de expliciete keuze voor een Nederlandstalige opleiding vaak wordt gemotiveerd door taalvaardigheid, aansluiting bij het werkveld en persoonlijke voorkeuren. Nederlandstalig onderwijs biedt volgens deze respondenten comfort, duidelijkheid en toegankelijkheid. Zij ervaren Engels als een extra uitdaging door onzekerheid over hun taalvaardigheid en waren bang dat dit hun studievoortgang zou belemmeren. In vakgebieden gericht op een beroep in Nederland wordt onderwijs in het Nederlands als toegankelijker en effectiever gezien, met betere kennisoverdracht en meer zelfvertrouwen in de vakinhoud. In dit kader noemen respondenten vooral opleidingen zoals rechten, psychologie en onderwijs. De beroepen en het werkveld waarin veel van deze respondenten terecht zijn gekomen vereisen het Nederlands als voertaal.

Taalvaardigheid:

'Onzekerheid over mijn Engels. De opleiding was er ook in het Engels, ik heb gekozen voor de Nederlandse opleiding.'
'Een Engelstalige opleiding zou voor mij een te grote uitdaging zijn geweest door mijn taalvaardigheid.'
'Vanwege mijn dyslexie was het voor mij belangrijk dat de lessen in het Nederlands werden gegeven.'
'Het Nederlands als voertaal was voor mij een vereiste.'
'Ik vind dat als je in Nederland woont/studeert, je de taal moet beheersen.'

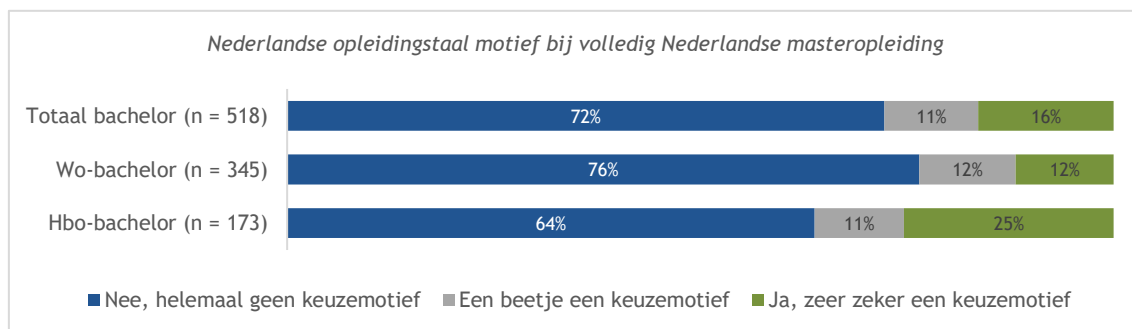
Comfort:

'Ik vind het fijn en beter verstaanbaar, immers al genoeg termen in het Engels die geleerd moeten worden.'
'Makkelijker contact te maken met anderen. Nederlandse docenten zijn meer bekwaam in Nederlands dan in Engels.'
'Het is makkelijker om mijn moedertaal te spreken in mijn opleiding, zeker als je over vaktermen gaat leren.'
'De materie zelf maakt het al moeilijk genoeg; als je daarnaast ook nog alle begrippen in een andere taal moet begrijpen, maak je het onnodig lastig.'
'Het gemak om de lesstof te begrijpen om op die manier onderwijs te volgen wat zo dicht mogelijk bij mij staat.'
'We wonen immers in Nederland. Dus is het fijn om een opleiding in je moedertaal te volgen.'
'Het behoud van de Nederlandse taal en cultuur moet prioriteit krijgen.'

Aansluiting bij het werkveld:

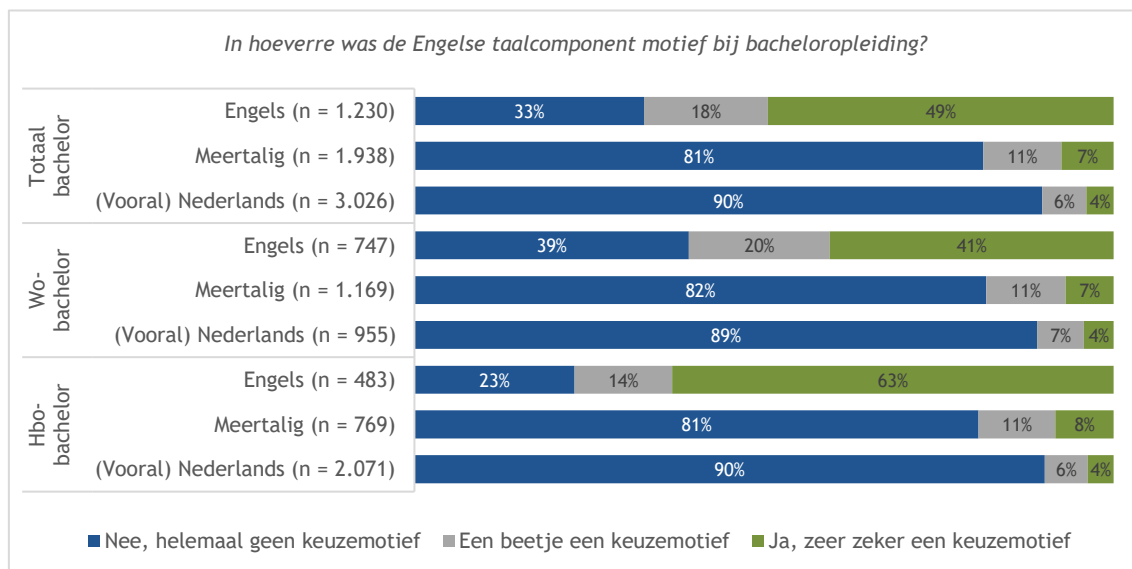
'De studie Nederlands recht vindt vrij preferent in het Nederlands plaats.'
'Een Nederlandstalige opleiding sluit beter aan bij het werkveld.'
'De bedoeling is dat je gaat werken in bedrijven in Nederland om daar de processen te verbeteren. Dit moet je ook doen met de medewerkers die daar werken en over het algemeen Nederlands spreken.'
'Het uiteindelijke doel was mijn civiel effect halen en daarna zijn de baankansen vaak Nederlandstalig.'
'De voertaal van het werk van een psycholoog is Nederlands. Door de opleiding in diezelfde taal te volgen, kon ik de professionele vocabulaire direct toepassen.'

Ook aan mastergediplomeerden die een volledig Nederlands traject volgden is gevraagd in hoeverre de taal een rol heeft gespeeld bij de studiekeuze. Bij 72 procent van de mastergediplomeerden speelde het feit dat de master in het Nederlands werd aangeboden geen enkele rol bij de studiekeuze. Dit geldt vaker voor mastergediplomeerden die afkomstig zijn van een hbo-bachelor (25% vs. 12% voor bachelorgediplomeerden uit het wo) (chisq. = 15,60; df = 2; p = 0,00). Hierbij zijn (vanwege relatief kleine aantallen afgestudeerden aan de hbo-master) de hbo- en wo-mastergediplomeerden samengenomen en zijn hun motieven vergeleken met het soort hoger onderwijs waar zij hun bachelor hebben afgerond (figuur 12). In totaal heeft 13 procent van alle mastergediplomeerden (n = 518) een volledig Nederlands traject gevolgd.

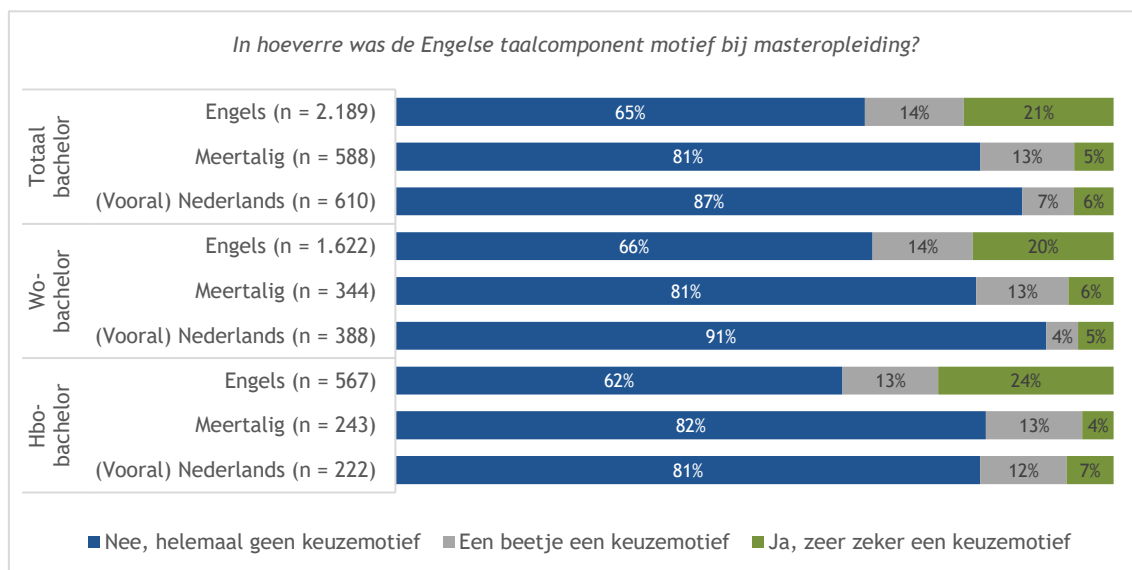
Figuur 12: Mate waarin de Nederlandse taal van de masteropleiding een rol heeft gespeeld bij de keuze voor een Nederlandstalige master naar soort hoger onderwijs van de bachelor; uitsluitend mastergediplomeerden

Met name voor de bachelor is er een samenhang tussen het bewust kiezen voor een (Engelstalige) opleiding en de aangeboden voertaal van de opleiding. In totaal 63 procent van de hbo-gediplomeerden en 41 procent van wo-gediplomeerden die een (nagenoeg) volledig Engelstalige opleiding afronden, heeft heel bewust de voertaal laten meewegen bij de studiekeuze. Bij meertalige opleidingen of bij een kleine Engelstalige component was taal veel minder een motief (figuur 13). Dit is significant voor de hele groep gediplomeerden (chisq. = 1.879,58; df = 4; p < 0,00). Voor hbo-gediplomeerden is deze samenhang sterker (chisq. = 1.312,27 ; 4; p < 0,00) dan voor wo-gediplomeerden (chisq. = 683,32; df = 4; p < 0,00).

Figuur 13: Mate waarin de Engelse component van de bacheloropleiding een rol heeft gespeeld bij de keuze voor deze bachelor naar soort hoger onderwijs van de bachelor

Voor de opleidingstaal in de master is het verband vergelijkbaar, maar minder sterk. Ook hier zien we dat degenen die een Engelstalige master hebben afgerond de opleidingstaal meer hebben laten meewegen bij de opleidingskeuze (chisq. = 117,86; df = 4; $p < 0,00$) dan afgestudeerden van meertalige masteropleidingen of masters met een heel geringe Engelstalige component (deze twee groepen verschillen niet veel van elkaar). Dit is significant voor bachelor-afgestudeerden uit het hbo (chisq. = 71,67; df = 4; $p < 0,00$) en uit het wo (chisq. = 173,82; df = 4; $p < 0,00$).

Figuur 14: Mate waarin de Engelse component van de masteropleiding een rol heeft gespeeld bij de keuze voor deze master naar soort hoger onderwijs van de bachelor; uitsluitend mastergediplomeerden

Afgestudeerden aan gecombineerde Nederlands/Engelstalige opleidingen (meertalige opleidingen) of aan geheel Engelstalige opleidingen voor wie de Engelse component een (min of meer) belangrijk keuzemotief was, hebben hun motieven toegelicht. De antwoorden van 1.591 respondenten zijn geanalyseerd.

Voor afgestudeerden van volledig Engelstalige bachelors was de keuze voor een Engelstalige opleiding vaak bewust ingegeven door internationale kansen. Men geeft aan dat Engels deuren opent naar een breder scala aan mogelijkheden tijdens en na de studie, zoals toegang tot internationale carrières, netwerken en bronnen. Dit wordt gezien als cruciaal in een geglobaliseerde wereld. Daarnaast noemen respondenten motieven als academische en professionele groei. Het gebruik van Engels wordt als logisch en efficiënt beschouwd, zeker in vakgebieden zoals wetenschap, technologie en bedrijfsleven waar Engels de standaardtaal is. Het vergemakkelijkt toegang tot vakliteratuur, publicaties en vervolgstudies. Andere voordelen van Engelstalig onderwijs die naar voren komen in de open antwoorden zijn persoonlijke ontwikkeling en culturele diversiteit. Men noemt de verbetering van taal- en communicatievaardigheden als belangrijk voordeel en als een waardevolle voorbereiding op internationale beroepspraktijken en academische omgevingen. Daarnaast noemen afgestudeerden de internationale leeromgeving waarin zij gestudeerd hebben. Dit bevordert culturele uitwisseling en zorgt voor een diverse dynamiek in de studieomgeving. Er worden ook kritiepunten geuit. Respondenten benadrukken het belang van flexibiliteit en transparantie over het taalgebruik in opleidingen. Niet altijd bieden opleidingen wat zij beloven. Zo waren er afgestudeerden die kozen voor een Nederlandstalige opleiding, maar toch regelmatig met Engels te maken kregen. Engelstalig onderwijs biedt dus veel voordelen, maar vraagt tegelijkertijd om aandacht voor balans en afstemming op de behoeften van studenten en het vakgebied.

Internationale carrièremogelijkheden:

'Ik wilde graag een internationaal gerichte opleiding zodat ik ook makkelijk in het buitenland kan gaan werken.'

'In grote internationale bedrijven wordt Engels gesproken, daar wilde ik terecht komen.'

'De vaktaal van mijn specialisatie is grotendeels in Engels.'

'Voorbereiding op een internationale carrière, werkveld waarin Engelse vaardigheden nodig zijn.'

'Ik wilde deze bachelor gebruiken om me voor te bereiden om in het buitenland te kunnen wonen/werken/studeren.'

'Engels is ontzettend belangrijk voor de (internationale) arbeidskansen. Nederland is maar klein!'

'Internationaal kunnen functioneren in een wereldeconomie is van belang. Dat betekent met buitenlandse studenten in een internationaal gevoerde taal samenwerken.'

Academische en professionele groei:

'Was wel fijn dat we alles in het Engels kregen omdat de wetenschap en onderzoek doen toch voornamelijk in het Engels is.'

'STEM-studierichtingen zijn internationaal van aard. Het vakjargon is Engels, evenals de artikelen die de kennisontwikkeling beschrijven.'

'Ik wil op een hoog niveau studeren, dus ik wil wetenschappelijke teksten in hun originele taal (Engels) kunnen bestuderen.'

'Het veld waar ik in zit is voornamelijk Engels. Als de voertaal Nederlands wordt, dan zou dat totaal niet logisch zijn en alleen maar verwarring creëren over jargon.'

'De meeste studieboeken zijn in het Engels, onderzoekspublicaties zijn vaak in het Engels, en als je verder wilt in de academische wereld, is de voertaal altijd Engels.'

'Alle meest waardevolle informatiebronnen voor Computer Science zijn in het Engels, het is niet zinvol om een compleet andere set aan Nederlandse termen te leren.'

Verbetering taalvaardigheid:

'Ik wilde graag mijn Engels verbeteren door Engelstalige wetenschappelijke teksten te lezen en colleges te volgen.'

'Ik wilde graag in het Engels studeren om mijn Engels verder te professionaliseren, maar ook om de drempel naar een eventuele uitwisseling of stage in het buitenland kleiner te maken.'

'Ik vond het positief dat ik mijn Engels kon verbeteren door deze opleiding te doen.'

'Het beter worden in Engelse spraak vind ik belangrijk met een wo-diploma op zak.'

'Comfortabeler worden met het spreken van Engels in een professionele sfeer was voor mij belangrijk.'

'Altijd handig om meteen de Engelse taal te verbeteren en vergroot kansen op de (internationale) arbeidsmarkt.'

Culturele diversiteit:

'Door Engels als voertaal was ik er zeker van dat ik in een diverse, internationale omgeving terecht kwam.'

'Ik vond het erg leuk om internationale mensen te ontmoeten en van andere culturen te leren.'

'Door een Engelse voertaal zit je automatisch bij internationale studenten in de klas.'

'Door internationale medestudenten heb ik verschillende perspectieven geleerd, dit heeft mijn horizon verbreed.'

'Antropologie is een studie waarbij het in aanraking komen met mensen uit andere culturen centraal staat.'

'Internationale musici en buitenlandse medestudenten verrijkten mijn opleiding en maakten mij beter.'

Balans en afstemming opleidingstaal:

'In het eerste jaar van de opleiding was de voertaal 25% Engels en 75% Nederlands. In het tweede en derde jaar werd de voertaal 50-75% Engels en 25-50% Nederlands. Deze geleidelijke toename had mijn voorkeur.'

'Ik vond het heel fijn dat in mijn bacheloropleiding het gebruik van de Engelse taal opgebouwd werd.'

'Ik wilde graag een internationale opleiding, maar wel de mogelijkheid behouden om ook in Nederland aan de slag te gaan. Ik vond dat er bij deze opleiding een goede balans was. Ik vond het ook fijn dat de bachelor niet volledig Engels was, omdat op het moment van kiezen mijn Engels niveau nog niet heel hoog was.'

'Ik vond het erg frustrerend dat mijn Nederlandstalige opleiding opeens colleges in het Engels gaf, terwijl dat niet duidelijk was vooraf.'

'Voertaal was Nederlands, maar achteraf bleek er toch redelijk wat Engels te zijn. Dit was mijn grootste uitdaging.'

'Ik wilde een Nederlandse opleiding; in het derde jaar veranderde het plotseling naar Engels. Dat vond ik niet leuk.'

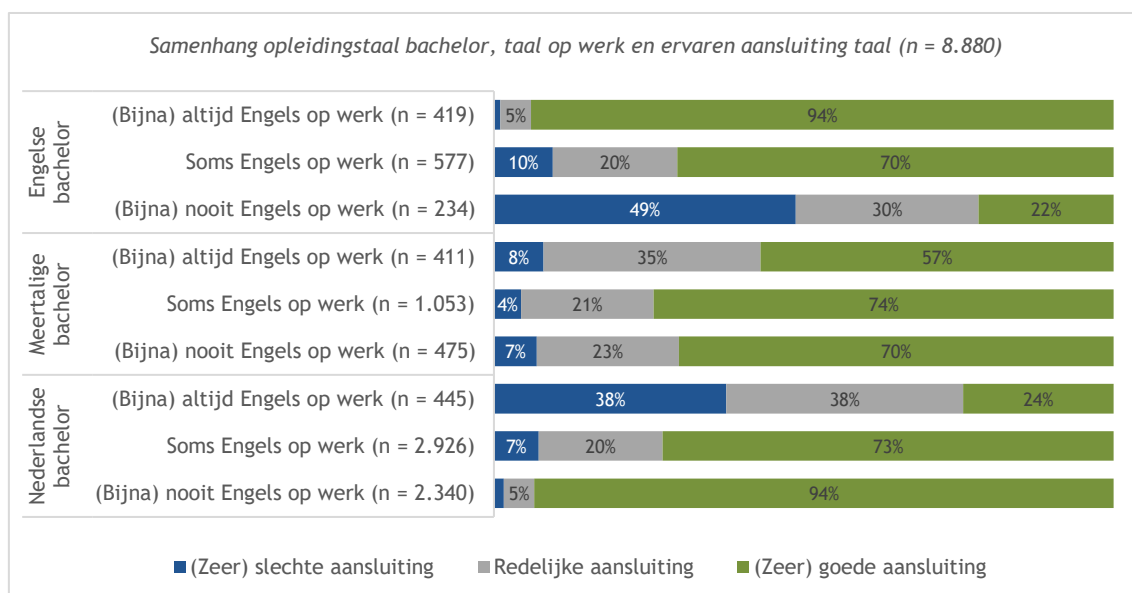
2.4 Ervaren aansluiting tussen de opleidingstaal en de taal op de werkvloer

De vierde onderzoeksvraag luidt als volgt:

Hoe beoordelen de afgestudeerden de aansluiting van het Engels als opleidingstaal met hun schriftelijke en mondelinge werkzaamheden?

Driekwart van de afgestudeerden beoordeelt de aansluiting tussen de opleidingstaal en de taal die op het werk wordt gehanteerd als (zeer) goed, zeker als de taal op de werkvloer en de taal van de opleiding overeenkomen.

Deze vraag is op twee manieren onderzocht. Allereerst is aan de afgestudeerden gevraagd in hoeverre de taal van de afgeronde bacheloropleiding en masteropleiding aansluiten bij de taal die men doorgaans spreekt in de context van het werk. Over het geheel genomen ervaart driekwart van alle afgestudeerden een (zeer) goede aansluiting tussen de taal van de opleiding en de taal op de werkvloer, nog los van de voertaal bij de opleiding en de taal die doorgaans op de werkvloer wordt gesproken. In totaal 18 procent ervaart de aansluiting als 'redelijk' en 8 procent ervaart een slechte aansluiting.

Figuur 15: Mate waarin de opleidingstaal van de bacheloropleiding aansluit bij de taal die doorgaans wordt gesproken op het werk

De uitkomsten liggen voor de hand. De aansluiting wordt als (zeer) goed ervaren voor degenen die een nagenoeg Engelstalige bachelor hebben voltooid én vaak Engels spreken op de werkvloer (94%). Hetzelfde geldt de andere kant op: degenen die een nagenoeg Nederlandstalige bachelor hebben voltooid en (bijna) nooit Engels spreken op het werk, ervaren de aansluiting eveneens als (zeer) goed (94%) (figuur 15; chisq. = 400,526; df = 4; p <,001). Een paar groepen lichten we eruit. De groep die een slechte aansluiting ervaart is relatief groot bij afgestudeerden van Engelstalige bacheloropleidingen die (bijna) geen Engels spreken op de werkvloer (49%) en bij afgestudeerden van (doorgaans) Nederlandstalige bacheloropleidingen die (bijna) altijd Engels spreken op het werk. Hieruit blijkt dat de ervaren aansluiting van afgestudeerden overeenkomt met de feitelijke aansluiting die in paragraaf 2.1 is geconstateerd.

In de vragenlijst is gevraagd of het werk dat men momenteel uitvoert inhoudelijk aansluit bij de afgeronde bacheloropleiding. In totaal 18 procent ervaart nauwelijks tot geen aansluiting, 23 procent ervaart enigszins een aansluiting en bijna 60 procent ervaart een goede tot perfecte inhoudelijke aansluiting. Met de antwoorden op deze vraag is een analyse uitgevoerd om na te gaan welke van de aspecten het meest bijdraagt aan de ervaren aansluiting van de bachelor met de taal op de werkvloer. Tabel 8 laat zien dat de invloed van de opleidingstaal op de ervaren aansluiting afhankelijk is van de taal die men op het werk spreekt. Een grote mate van Engels in de opleiding en een grote mate van Engels op het werk, en dan ook nog indien de inhoudelijke aansluiting tussen opleiding en werk goed is, hangt samen met een goede aansluiting van het taalgebruik later op de werkvloer.

Tabel 8: Variantieanalyse samenhang aansluiting taal werk bij bachelor met de frequentie Engels in de opleiding, frequentie Engels op de werkvloer en de inhoudelijke aansluiting tussen de bacheloropleiding en het werk

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	2.368,09	21	112,77	168,68	<,001
Intercept	7.244,27	1	7.244,27	10.836,13	<,001
Component Engels in bachelor (1-7)	5,30	6	0,88	1,32	0,243
Frequentie Engels op werk (1-3)	66,35	2	33,18	49,63	<,001
Component Engels in bachelor * frequentie Engels op werk	1.387,27	12	115,61	172,93	<,001
Inhoudelijke aansluiting bachelor-werk (1-5)	302,05	1	302,05	451,81	<,001
Error	6.056,88	9.060	0,67		
Total	153.873,00	9.082			
Corrected Total	8.424,97	9.081			

R Squared = 0,281 (Adjusted R Squared = 0,279)

Bijlage 1: Vragenlijst

Bacheloropleiding

- V1. Heb je een diploma behaald van een of meer bacheloropleidingen in het hbo of aan een universiteit in Nederland?
- 01 Ik heb één bachelordiploma behaald in Nederland
 - 02 Ik heb meer bachelordiploma's behaald in Nederland
 - 03 Nee, ik heb geen bachelordiploma behaald in Nederland
- V2. In welke taal werd deze bacheloropleiding grotendeels verzorgd? *Neem hierbij de bacheloropleiding als uitgangspunt waar het vaakst Engels werd gesproken.*
- 01 Volledig Nederlands
 - 02 Bijna altijd Nederlands, een enkele keer Engels
 - 03 Meestal Nederlands, maar ook regelmatig Engels
 - 04 Evenveel in het Nederlands als in het Engels
 - 05 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands
 - 06 Bijna altijd Engels, soms Nederlands
 - 07 Volledig Engels
 - 08 Een andere taal, gecombineerd met Engels
 - 09 Een andere taal, niet gecombineerd met Engels

De volgende vragen gaan over de bacheloropleiding waar [...] werd gesproken.

- V3. Waar heb je dit bachelordiploma behaald?
- 01 Aan een hogeschool
 - 02 Aan een universiteit
- V4. In welk jaar heb je dit bachelordiploma behaald?
- V5. In welke sector heb je dit bachelordiploma behaald?
- ONDERWIJS
- 111 ☐ Onderwijskunde
 - 113 ☐ Lerarenopleiding basisonderwijs, speciaal onderwijs en basiseducatie
 - 114 ☐ Lerarenopleiding algemene en beroepsgerichte vakken
- VORMGEVING, KUNST, TALEN EN GESCHIEDENIS
- 200 ☐ Vormgeving, kunst, talen en geschiedenis
 - 210 ☐ Kunst algemeen
 - 211 ☐ Audiovisuele techniek en mediaproductie
 - 212 ☐ Mode-, interieur- en industriële vormgeving
 - 213 ☐ Beeldende kunst, kunstgeschiedenis
 - 214 ☐ Kunstnijverheid
 - 215 ☐ Muziek en theater
 - 221 ☐ Theologie, levensbeschouwing
 - 222 ☐ Geschiedenis, archeologie
 - 223 ☐ Filosofie en ethiek
 - 231 ☐ Vreemde talen
 - 232 ☐ Moedertaal, literatuur-, taalwetenschap
- JOURNALISTIEK, GEDRAG EN MAATSCHAPPIJ, ECONOMIE
- 311 ☐ Economie en econometrie
 - 312 ☐ Politicologie en maatschappijwetenschappen
 - 313 ☐ Psychologie
 - 314 ☐ Sociologie en culturele wetenschappen
 - 321 ☐ Journalistiek
 - 322 ☐ Bibliotheek, documentaire informatievoorziening
- RECHT, ADMINISTRATIE, HANDEL EN ZAKELIJKE DIENSTVERLENING
- 410 ☐ Bedrijfskunde en administratie algemeen
 - 411 ☐ Financieel management en belastingen
 - 412 ☐ Financial dienstverlening
 - 413 ☐ Management bedrijfs- en personeelwetenschappen
 - 414 ☐ Marketing en public relations
 - 415 ☐ Secretariële en administratieve ondersteuning
 - 416 ☐ Groothandel en detailhandel
 - 421 ☐ Recht

- WISKUNDE, NATUURWETENSCHAPPEN
- 500 ☐ Wiskunde, natuurwetenschappen algemeen
 - 511 ☐ Biologie
 - 512 ☐ Biochemie
 - 521 ☐ Milieu
 - 522 ☐ Natuurbeheer
 - 531 ☐ Scheikunde
 - 532 ☐ Aardwetenschappen
 - 533 ☐ Natuurkunde
 - 541 ☐ Wiskunde
 - 542 ☐ Statistiek
- INFORMATICA, ICT
- 612 ☐ Ontwerp en beheer van database en netwerken
 - 613 ☐ Softwareontwikkeling en systeemanalyse
 - 619 ☐ Informatica overig
- TECHNIEK, INDUSTRIE EN BOUWKUNDE
- 710 ☐ Techniek en technische dienstverlening algemeen
 - 711 ☐ Scheikundige technologie en procestechniek
 - 712 ☐ Milieubescherming en milieutechnologie
 - 713 ☐ Elektro- en energietechniek
 - 714 ☐ Elektronica en industriële automatisering
 - 715 ☐ Werktuigbouwkunde en metaalbewerking
 - 716 ☐ Voertuigtechniek, scheepsbouw- en vliegtuigbouwkunde
 - 719 ☐ Techniek en technische dienstverlening overig
 - 721 ☐ Levensmiddelentechnologie
 - 723 ☐ Textiel-, kleding-, schoenen-, en leervervaardiging
 - 724 ☐ Delfstofwinning
 - 731 ☐ Architectuur en stedenbouwkunde
 - 732 ☐ Bouwkunde en civiele techniek
- LANDBOUW, DIERGENEESKUNDE EN -VERZORGING
- 811 ☐ Landbouw en veeteelt
 - 812 ☐ Tuinbouw
 - 821 ☐ Bosbouw
 - 831 ☐ Visserij
 - 841 ☐ Diergeneeskunde en -verzorging
- GEZONDHEIDSZORG EN WELZIJN
- 910 ☐ Gezondheidszorg algemeen
 - 911 ☐ Tandheelkunde
 - 912 ☐ Geneeskunde
 - 913 ☐ Verpleeg- en verloskunde
 - 914 ☐ Medische diagnostiek en medische technologie
 - 915 ☐ Therapie en revalidatie
 - 916 ☐ Farmacie
 - 917 ☐ Traditionele en alternatieve geneeskunde en therapie
 - 919 ☐ Gezondheidszorg overig
 - 921 ☐ Gehandicaptenzorg voor volwassenen en bejaarden- en gezinszorg
 - 922 ☐ Jeugdpedagogisch werk en kinderverzorging
 - 923 ☐ Maatschappelijk werk en beroepskeuzewerk
- DIENSTVERLENING
- 1011 ☐ Huishoudkunde, facilitaire dienstverlening en reiniging
 - 1012 ☐ Schoonheids- en haarverzorging
 - 1013 ☐ Horeca
 - 1014 ☐ Sport
 - 1015 ☐ Toerisme en vrijetijdsbesteding
 - 1021 ☐ Openbare reiniging, waterbeheer en -distributie
 - 1022 ☐ Veiligheid op het werk en ergonomie
 - 1031 ☐ Krijgsmacht
 - 1032 ☐ Openbare orde en veiligheid
 - 1041 ☐ Transport en logistiek

- V6. Aan welke hogeschool heb je deze bacheloropleiding gevolgd?
☐ Aeres Hogeschool	☐ Hogeschool IPABO
☐ Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	☐ Hogeschool KPZ
☐ ArtEZ University of the Arts	☐ Hogeschool Leiden
☐ Avans Hogeschool	☐ Hogeschool Rotterdam
☐ Breda University of Applied Sciences	☐ Hogeschool Utrecht
☐ Christelijke Hogeschool Ede	☐ Hogeschool van Amsterdam
☐ Codarts Rotterdam	☐ Hogeschool Viaa
☐ De Haagse Hogeschool	☐ Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
☐ De Kempel	☐ Hotelschool The Hague
☐ Design Academy Eindhoven	☐ HZ University of Applied Sciences
☐ Driestar hogeschool	☐ Iselinge Hogeschool
☐ Fontys	☐ Marnix Academie
☐ Gerrit Rietveld Academie	☐ NHL Stenden Hogeschool
☐ HAN University of Applied Sciences	☐ Saxion
☐ Hanzehogeschool Groningen	☐ Thomas More Hogeschool
☐ HAS green academy	☐ Van Hall Larenstein
☐ Hogeschool der Kunsten Den Haag	☐ Windesheim
☐ Hogeschool Inholland	☐ Zuyd Hogeschool
☐ Een andere hogeschool, namelijk	
- V7. Aan welke Universiteit heb je deze bacheloropleiding gevolgd?
☐ Erasmus Universiteit Rotterdam	☐ Tilburg University
☐ Maastricht University	☐ Universiteit Leiden
☐ Open Universiteit	☐ Universiteit Twente
☐ Radboud Universiteit Nijmegen	☐ Universiteit Utrecht
☐ Rijksuniversiteit Groningen	☐ Universiteit van Amsterdam
☐ Technische Universiteit Delft	☐ Vrije Universiteit Amsterdam
☐ Technische Universiteit Eindhoven	☐ Wageningen University
☐ Een andere universiteit, namelijk	
- V8. Heeft het feit dat deze bacheloropleiding uitsluitend in het Nederlands werd aangeboden een rol gespeeld bij de keuze voor deze bacheloropleiding?
- 01 Nee, helemaal niet
02 Een beetje
03 Ja, zeer zeker
- V9. Heeft het Engelstalige deel van deze bacheloropleiding een rol gespeeld bij de keuze voor deze bacheloropleiding?
- 01 Nee, helemaal niet
02 Een beetje
03 Ja, zeer zeker
- V10. Op welke manier heeft de voertaal van de bacheloropleiding jouw keuze beïnvloed? *We vragen je om jouw motivatie zo specifiek mogelijk toe te lichten.*

Masteropleiding

- V11. Heb je een diploma behaald van een of meer masteropleidingen in het hbo of aan een universiteit in Nederland?
- 01 Ik heb één masterdiploma behaald in Nederland
02 Ik heb meer masterdiploma's behaald in Nederland
03 Nee, ik heb geen masterdiploma behaald in Nederland
- V12. In welke taal werd deze masteropleiding grotendeels verzorgd? *Neem hierbij de masteropleiding als uitgangspunt waar het vaakst Engelse werd gesproken.*
- 01 Volledig Nederlands
02 Bijna altijd Nederlands, een enkele keer Engels
03 Meestal Nederlands, maar ook regelmatig Engels
04 Evenveel in het Nederlands als in het Engels
05 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands
06 Bijna altijd Engels, soms Nederlands
07 Volledig Engels
08 Een andere taal, gecombineerd met Engels
09 Een andere taal, niet gecombineerd met Engels

De volgende vragen gaan over de masteropleiding waar [...] werd gesproken.

V13. Waar heb je dit masterdiploma behaald?

- 01 Aan een hogeschool
- 02 Aan een universiteit

V14. In welk jaar heb je dit masterdiploma behaald?

V15. In welke sector heb je dit masterdiploma behaald?

ONDERWIJS

- 111 ☐ Onderwijskunde
- 113 ☐ Lerarenopleiding basisonderwijs, speciaal onderwijs en basiseducatie
- 114 ☐ Lerarenopleiding algemene en beroepsgerichte vakken

VORMGEVING, KUNST, TALEN EN GESCHIEDENIS

- 200 ☐ Vormgeving, kunst, talen en geschiedenis
- 210 ☐ Kunst algemeen
- 211 ☐ Audiovisuele techniek en mediaproductie
- 212 ☐ Mode-, interieur- en industriële vormgeving
- 213 ☐ Beeldende kunst, kunstgeschiedenis
- 214 ☐ Kunstnijverheid
- 215 ☐ Muziek en theater
- 221 ☐ Theologie, levensbeschouwing
- 222 ☐ Geschiedenis, archeologie
- 223 ☐ Filosofie en ethiek
- 231 ☐ Vreemde talen
- 232 ☐ Moedertaal, literatuur-, taalwetenschap

JOURNALISTIEK, GEDRAG EN MAATSCHAPPIJ, ECONOMIE

- 311 ☐ Economie en econometrie
- 312 ☐ Politicologie en maatschappijwetenschappen
- 313 ☐ Psychologie
- 314 ☐ Sociologie en culturele wetenschappen
- 321 ☐ Journalistiek
- 322 ☐ Bibliotheek, documentaire informatievoorziening

RECHT, ADMINISTRATIE, HANDEL EN ZAKELIJKE DIENSTVERLENING

- 410 ☐ Bedrijfskunde en administratie algemeen
- 411 ☐ Financieel management en belastingen
- 412 ☐ Financial dienstverlening
- 413 ☐ Management bedrijfs- en personeelwetenschappen
- 414 ☐ Marketing en public relations
- 415 ☐ Secretariële en administratieve ondersteuning
- 416 ☐ Groothandel en detailhandel
- 421 ☐ Recht

WISKUNDE, NATUURWETENSCHAPPEN

- 500 ☐ Wiskunde, natuurwetenschappen algemeen
- 511 ☐ Biologie
- 512 ☐ Biochemie
- 521 ☐ Milieu
- 522 ☐ Natuurbeheer
- 531 ☐ Scheikunde
- 532 ☐ Aardwetenschappen
- 533 ☐ Natuurkunde
- 541 ☐ Wiskunde
- 542 ☐ Statistiek

INFORMATICA, ICT

- 612 ☐ Ontwerp en beheer van database en netwerken
- 613 ☐ Softwareontwikkeling en systeemanalyse
- 619 ☐ Informatica overig

- TECHNIEK, INDUSTRIE EN BOUWKUNDE
- 710 ☐ Techniek en technische dienstverlening algemeen
 - 711 ☐ Scheikundige technologie en procestechniek
 - 712 ☐ Milieubescherming en milieutechnologie
 - 713 ☐ Elektro- en energietechniek
 - 714 ☐ Elektronica en industriële automatisering
 - 715 ☐ Werktuigbouwkunde en metaalbewerking
 - 716 ☐ Voertuigtechniek, scheepsbouw- en vliegtuigbouwkunde
 - 719 ☐ Techniek en technische dienstverlening overig
 - 721 ☐ Levensmiddelentechnologie
 - 723 ☐ Textiel-, kleding-, schoenen-, en leervervaardiging
 - 724 ☐ Delfstofwinning
 - 731 ☐ Architectuur en stedenbouwkunde
 - 732 ☐ Bouwkunde en civiele techniek
- LANDBOUW, DIERGENEESKUNDE EN -VERZORGING
- 811 ☐ Landbouw en veeteelt
 - 812 ☐ Tuinbouw
 - 821 ☐ Bosbouw
 - 831 ☐ Visserij
 - 841 ☐ Diergeneeskunde en -verzorging
- GEZONDHEIDSZORG EN WELZIJN
- 910 ☐ Gezondheidszorg algemeen
 - 911 ☐ Tandheelkunde
 - 912 ☐ Geneeskunde
 - 913 ☐ Verpleeg- en verloskunde
 - 914 ☐ Medische diagnostiek en medische technologie
 - 915 ☐ Therapie en revalidatie
 - 916 ☐ Farmacie
 - 917 ☐ Traditionele en alternatieve geneeskunde en therapie
 - 919 ☐ Gezondheidszorg overig
 - 921 ☐ Gehandicaptenzorg voor volwassenen en bejaarden- en gezinszorg
 - 922 ☐ Jeugdpedagogisch werk en kinderverzorging
 - 923 ☐ Maatschappelijk werk en beroepskeuzewerk
- DIENSTVERLENING
- 1011 ☐ Huishoudkunde, facilitaire dienstverlening en reiniging
 - 1012 ☐ Schoonheids- en haarverzorging
 - 1013 ☐ Horeca
 - 1014 ☐ Sport
 - 1015 ☐ Toerisme en vrijetijdsbesteding
 - 1021 ☐ Openbare reiniging, waterbeheer en -distributie
 - 1022 ☐ Veiligheid op het werk en ergonomie
 - 1031 ☐ Krijgsmacht
 - 1032 ☐ Openbare orde en veiligheid
 - 1041 ☐ Transport en logistiek

V16. Aan welke hogeschool heb je deze masteropleiding gevolgd?

☐ Aeres Hogeschool	☐ Hogeschool IPABO
☐ Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	☐ Hogeschool KPZ
☐ ArtEZ University of the Arts	☐ Hogeschool Leiden
☐ Avans Hogeschool	☐ Hogeschool Rotterdam
☐ Breda University of Applied Sciences	☐ Hogeschool Utrecht
☐ Christelijke Hogeschool Ede	☐ Hogeschool van Amsterdam
☐ Codarts Rotterdam	☐ Hogeschool Viaa
☐ De Haagse Hogeschool	☐ Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
☐ De Kempel	☐ Hotelschool The Hague
☐ Design Academy Eindhoven	☐ HZ University of Applied Sciences
☐ Driestar hogeschool	☐ Iselinge Hogeschool
☐ Fontys	☐ Marnix Academie
☐ Gerrit Rietveld Academie	☐ NHL Stenden Hogeschool
☐ HAN University of Applied Sciences	☐ Saxion
☐ Hanzehogeschool Groningen	☐ Thomas More Hogeschool
☐ HAS green academy	☐ Van Hall Larenstein
☐ Hogeschool der Kunsten Den Haag	☐ Windesheim
☐ Hogeschool Inholland	☐ Zuyd Hogeschool
☐ Een andere hogeschool, namelijk	

- V17. Aan welke universiteit heb je deze masteropleiding gevolgd?
☐ Erasmus Universiteit Rotterdam	☐ Tilburg University
☐ Maastricht University	☐ Universiteit Leiden
☐ Open Universiteit	☐ Universiteit Twente
☐ Radboud Universiteit Nijmegen	☐ Universiteit Utrecht
☐ Rijksuniversiteit Groningen	☐ Universiteit van Amsterdam
☐ Technische Universiteit Delft	☐ Vrije Universiteit Amsterdam
☐ Technische Universiteit Eindhoven	☐ Wageningen University
☐ Een andere universiteit, namelijk	
- V18. Heeft het feit dat deze masteropleiding uitsluitend in het Nederlands werd aangeboden een rol gespeeld bij de keuze voor deze masteropleiding?
- 01 Nee, helemaal niet
02 Een beetje
03 Ja, zeer zeker
- V19. Heeft het Engelstalige deel van deze masteropleiding een rol gespeeld bij de keuze voor deze masteropleiding?
- 01 Nee, helemaal niet
02 Een beetje
03 Ja, zeer zeker
- V20. Op welke manier heeft voertaal van de masteropleiding jouw keuze beïnvloed? *We vragen je om jouw motivatie zo specifiek mogelijk toe te lichten.*

Achtergrondvragen

- V21. Wat is je huidige leeftijd?
- V22. Waar heb je het diploma behaald dat je toegang gaf tot een universiteit/hogeschool (voortgezet onderwijs)?
- 01 In Nederland
02 In het buitenland
03 Deels in Nederland en deels in het buitenland
- V23. Welke nationaliteit heb je?
- 01 Nederlandse nationaliteit
02 Nederlandse nationaliteit én een niet-Nederlandse nationaliteit
03 Alleen een niet-Nederlandse nationaliteit
- V24. Kun je aankruisen welke van van onderstaande situaties op jou van toepassing is? *Meerdere antwoorden mogelijk.*
- V24_01 Ik ben (deels) opgegroeid in het buitenland
V24_02 Een of beide ouders/verzorgers spreken als moedertaal het Engels
V24_03 Een of beide ouders/verzorgers spreken een andere taal (als moedertaal) dan Nederlands of Engels
V24_04 Ik heb tweetalig voortgezet onderwijs gevolgd (havo/vwo)
V24_05 Geen van bovenstaande situaties is op mij van toepassing

Arbeidsmarkt

- V25. Heb je op dit moment een betaalde baan (we doelen hierbij niet op een tijdelijke bijbaan)? *Heb je meer dan één baan, baseer je antwoord dan op de baan waarin je de meeste uren werkt.*
- 01 Loondienst
02 Uitzend-, oproepkracht
03 Zelfstandige
04 Freelancer
05 Ik ben werkzoekend
06 Ik ben niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt
- V26. Welk type aanstelling heb je?
- 01 Vaste baan
02 Tijdelijk met uitzicht op vaste baan
03 Tijdelijk zonder uitzicht op vaste baan

V27. In welke sector ben je werkzaam?

- 01 Landbouw, bosbouw en visserij
- 02 Winning van delfstoffen
- 03 Industrie
- 04 Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht
- 05 Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
- 06 Bouwnijverheid
- 07 Groothandel en detailhandel; reparatie van auto's
- 08 Vervoer en opslag
- 09 Logies-, maaltijd- en drankverstrekking
- 10 Informatie en communicatie
- 11 Financiële instellingen
- 12 Verhuur van en handel in onroerend goed
- 13 Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening
- 14 Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening
- 15 Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen
- 16 Onderwijs
- 17 Gezondheidszorg en welzijnszorg
- 18 Cultuur, sport en recreatie
- 19 Overige dienstverlening
- 20 Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik
- 21 Extraterritoriale organisaties en lichamen

V28. Ben je werkzaam voor een *internationale* organisatie, bedrijf of bedrijven of voor een organisatie, bedrijf of bedrijven met een of meer *vestigingen in het buitenland*?

- 01 Ja
- 02 Nee

V29. In hoeverre sluiten jouw werkzaamheden inhoudelijk aan op de bacheloropleiding die je hebt gevolgd?

- 01 Helemaal geen aansluiting
- 02 Nauwelijks aansluiting
- 03 Enigszins aansluiting
- 04 Goede aansluiting
- 05 Perfecte aansluiting

V30. In hoeverre sluiten jouw werkzaamheden inhoudelijk aan op de masteropleiding die je hebt gevolgd?

- 01 Helemaal geen aansluiting
- 02 Nauwelijks aansluiting
- 03 Enigszins aansluiting
- 04 Goede aansluiting
- 05 Perfecte aansluiting

Engels taalgebruik en taalbeheersing op de werkvloer

Onderstaande vragen gaan over je Engelse taalgebruik en taalbeheersing op de werkvloer. Hierbij maken we een onderscheid tussen (het gebruik van) leesvaardigheden, luistervaardigheden, spreekvaardigheden, gespreksvaardigheden en schrijfvaardigheden.

V31. Welke talen heb je nodig in de context van jouw werk? [route]

- V31_01 Nederlands
- V31_02 Engels
- V31_03 Een andere taal

V32. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engelse teksten moet lezen of Nederlandse teksten/teksten in een andere taal moet lezen?

- 01 Altijd Engels
- 02 Bijna altijd Engels, soms Nederlands/andere taal
- 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands/andere taal
- 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands/andere taal
- 05 Meestal Nederlands/andere taal, maar ook regelmatig Engels
- 06 Bijna altijd Nederlands/andere taal, een enkele keer Engels
- 07 Altijd Nederlands/andere taal

- V33. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engelse of Nederlandse teksten moet lezen?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer Nederlands
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands
 - 05 Meestal Nederlands, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands, soms Engels
 - 07 Altijd Nederlands
- V34. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engelse teksten of teksten in een andere taal (dan Nederlands) moet lezen?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer een andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig een andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in een andere taal
 - 05 Meestal een andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd een andere taal, soms Engels
 - 07 Altijd een andere taal
- V35. Betekent dit dat jij in de context van jouw werk altijd Engelse teksten moet lezen?
- 01 Ja, zeker
 - 02 Ja, met enige uitzondering
 - 03 Nee
- V36. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk naar de Engelse taal of naar de Nederlandse/een andere taal moet luisteren?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, soms Nederlands/andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands/andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands/andere taal
 - 05 Meestal Nederlands/andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands/andere taal, een enkele keer Engels
 - 07 Altijd Nederlands/andere taal
- V37. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk naar de Engelse taal of naar de Nederlandse taal moet luisteren?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer Nederlands
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands
 - 05 Meestal Nederlands, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands, soms Engels
 - 07 Altijd Nederlands
- V38. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk naar de Engelse taal of naar een andere taal (dan Nederlands) moet luisteren?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer een andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig een andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in een andere taal
 - 05 Meestal een andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd een andere taal, soms Engels
 - 07 Altijd een andere taal
- V39. Betekent dit dat jij in de context van jouw werk altijd naar de Engelse taal moet luisteren?
- 01 Ja, zeker
 - 02 Ja, met enige uitzondering
 - 03 Nee

- V40. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engels of Nederlands/een andere taal moet spreken?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, soms Nederlands/andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands/andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands/andere taal
 - 05 Meestal Nederlands/andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands/andere taal, een enkele keer Engels
 - 07 Altijd Nederlands/andere taal
- V41. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engels of Nederlands moet spreken?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer Nederlands
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands
 - 05 Meestal Nederlands, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands, soms Engels
 - 07 Altijd Nederlands
- V42. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engels of een andere taal (dan Nederlands) moet spreken?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer een andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig een andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in een andere taal
 - 05 Meestal een andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd een andere taal, soms Engels
 - 07 Altijd een andere taal
- V43. Betekent dit dat jij in de context van jouw werk altijd Engels moet spreken?
- 01 Ja, zeker
 - 02 Ja, met enige uitzondering
 - 03 Nee

[i Met gespreksvaardigheden bedoelen we onder andere jouw vermogen om in de Engelse taal actief te luisteren, samen te vatten, vragen te stellen, door te vragen, op gevoelens te reageren of te adviseren.]

- V44. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engelse of Nederlandse gespreksvaardigheden c.q. gespreksvaardigheden een andere taal moet toepassen?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, soms Nederlands/andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands/andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands/andere taal
 - 05 Meestal Nederlands/andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands/andere taal, een enkele keer Engels
 - 07 Altijd Nederlands/andere taal
- V45. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engelse of Nederlandse gespreksvaardigheden moet toepassen?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer Nederlands
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands
 - 05 Meestal Nederlands, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands, soms Engels
 - 07 Altijd Nederlands
- V46. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk Engelse gespreksvaardigheden of gespreksvaardigheden in een andere taal (dan Nederlands) moet toepassen?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer een andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig een andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in een andere taal
 - 05 Meestal een andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd een andere taal, soms Engels
 - 07 Altijd een andere taal

- V47. Betekent dit dat jij in de context van jouw werk altijd Engelse gespreksvaardigheden moet toepassen?
- 01 Ja, zeker
 - 02 Ja, met enige uitzondering
 - 03 Nee
- V48. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk in de Engelse taal of de Nederlandse/andere taal moet schrijven?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, soms Nederlands/andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands/andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands/andere taal
 - 05 Meestal Nederlands/andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands/andere taal, een enkele keer Engels
 - 07 Altijd Nederlands/andere taal
- V49. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk in de Engelse of in de Nederlandse taal moet schrijven?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer Nederlands
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig Nederlands
 - 04 Evenveel in het Engels als in het Nederlands
 - 05 Meestal Nederlands, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd Nederlands, soms Engels
 - 07 Altijd Nederlands
- V50. Wat is de verhouding waarin jij in de context van jouw werk in de Engelse of in een andere taal (dan Nederlands) moet schrijven?
- 01 Altijd Engels
 - 02 Bijna altijd Engels, een enkele keer een andere taal
 - 03 Meestal Engels, maar ook regelmatig een andere taal
 - 04 Evenveel in het Engels als in een andere taal
 - 05 Meestal een andere taal, maar ook regelmatig Engels
 - 06 Bijna altijd een andere taal, soms Engels
 - 07 Altijd een andere taal
- V51. Betekent dit dat jij in de context van jouw werk altijd in de Engelse taal moet schrijven?
- 01 Ja, zeker
 - 02 Ja, met enige uitzondering
 - 03 Nee
- V52. Hoe goed vind je dat de taal van jouw afgeronde bacheloropleiding aansloot bij de taal die jij doorgaans spreekt in de context van jouw werk?
- 01 Zeer slecht
 - 02 Slecht
 - 03 Redelijk
 - 04 Goed
 - 05 Zeer goed
- V53. Hoe goed vind je dat de taal van jouw afgeronde masteropleiding aansloot bij de taal die jij doorgaans spreekt in de context van jouw werk?
- 01 Zeer slecht
 - 02 Slecht
 - 03 Redelijk
 - 04 Goed
 - 05 Zeer goed

Bijlage 2: Kenmerken van de responsgroep

Tabel bijlage 1: Leeftijd

	Hbo		Wo		Totaal	
	%	n	%	n	%	n
25-	25%	1.426	23%	729	24%	2.156
26-30	35%	1.989	44%	1.403	38%	3.392
31-55	25%	1.396	26%	838	25%	2.234
36-40	8%	449	5%	167	7%	615
41+	7%	417	2%	65	5%	482
Gemiddelde leeftijd	30,51		29,18		30,03	

Tabel bijlage 2: Aantal jaar geleden bachelor behaald

	Hbo		Wo		Totaal	
	%	n	%	n	%	n
<3j.	31%	1.735	14%	458	25%	2.193
3-5j.	27%	1.553	33%	1.042	29%	2.595
6-8j.	22%	1.228	25%	794	23%	2.022
9-11j.	13%	740	19%	596	15%	1.336
>12j.	7%	421	10%	312	8%	733

Tabel bijlage 3: Aantal jaar geleden bachelor behaald naar taal bachelor

		<3j.		3-5j.		6-8j.		9-11j.		>12j.	
		%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Hbo	(Bijna) volledig Nederlands	79%	1.374	76%	1.178	77%	945	80%	590	80%	339
	Combinatie Nederlands-Engels	13%	230	15%	231	13%	157	13%	93	14%	58
	(Bijna) volledig Engels	8%	130	9%	145	10%	126	8%	57	6%	24
Wo	(Bijna) volledig Nederlands	41%	189	34%	353	42%	330	44%	259	50%	156
	Combinatie Nederlands-Engels	33%	151	38%	394	35%	278	39%	232	37%	115
	(Bijna) volledig Engels	26%	119	28%	296	24%	187	18%	105	13%	41
Totaal	(Bijna) volledig Nederlands	71%	1.563	59%	1.530	63%	1275	64%	849	67%	494
	Combinatie Nederlands-Engels	17%	381	24%	624	21%	434	24%	325	24%	173
	(Bijna) volledig Engels	11%	249	17%	440	15%	313	12%	162	9%	66

Tabel bijlage 4: Rol van de Engelse taal in de opvoeding

	Hbo		Wo		Totaal	
	%	n	%	n	%	n
(Deels) opgegroeid in buitenland	8%	426	8%	247	8%	673
Ouders/verzorgers spreken Engels (als moedertaal)	2%	100	2%	51	2%	151
Ouders/verzorgers spreken een andere taal (als moedertaal)	9%	503	8%	261	9%	764
Tweetalig voortgezet onderwijs	5%	293	11%	354	7%	647
Geen van bovenstaande	80%	4.554	76%	2.439	79%	6.994

Tabel bijlage 5: Arbeidsmarktpositie van bachelorgediplomeerden en type aanstelling naar soort hoger onderwijs bachelor

	Hbo			Wo			Totaal		
	%	%	n	%	%	n	%	%	n
Loondienst									
Vaste baan	71%	76%	4.012	63%	67%	2.017	68%	73%	6.029
Tijdelijk met uitzicht op vaste baan	20%	22%	1.138	19%	21%	614	20%	21%	1.752
Tijdelijk zonder uitzicht op vaste baan	2%	3%	132	11%	12%	363	6%	6%	496
Uitzend-, oproepkracht	2%		88	3%		84	2%		173
Zelfstandige	4%		226	3%		85	4%		311
Freelancer	1%		81	1%		38	1%		119
Totaal	100%	100%	5.677	100%	100%	3.202	100%	100%	8.879

Tabel bijlage 6: Arbeidsmarktsector waarin van bachelorgediplomeerden werkzaam zijn naar soort hoger onderwijs bachelor

	Hbo		Wo		Totaal	
	%	n	%	n	%	n
Landbouw, bosbouw en visserij	1%	66	1%	25	1%	92
Industrie	7%	373	4%	133	6%	506
Winning van delfstoffen	0%	2	0%	3	0%	5
Productie distributie, handel elektriciteit, aardgas, stoom, gekoelde lucht	1%	44	1%	37	1%	81
Winning, distributie water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	0%	18	0%	3	0%	20
Bouwnijverheid	3%	156	1%	44	2%	200
Groothandel en detailhandel; reparatie van auto's	4%	211	2%	70	3%	282
Vervoer en opslag	2%	95	2%	49	2%	144
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking	1%	54	1%	19	1%	73
Informatie en communicatie	7%	390	6%	202	7%	592
Financiële instellingen	5%	286	6%	207	6%	492
Verhuur van en handel in onroerend goed	0%	23	0%	10	0%	32
Advies, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	7%	405	18%	571	11%	976
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	0%	22	0%	5	0%	26
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen	9%	536	16%	508	12%	1.044
Onderwijs	18%	1.044	14%	436	17%	1.479
Gezondheidszorg en welzijnszorg	22%	1.253	17%	558	20%	1.811
Cultuur, sport en recreatie	4%	255	2%	76	4%	330
Overige dienstverlening	8%	431	7%	238	8%	669
Huishoudens als werkgever**	0%	11	0%	1	0%	12
Extraterritoriale organisaties en lichamen**	0%	4	0%	8	0%	12

Cursieve cellen zijn samengenomen in de analyses; * niet meegenomen vanwege kleine aantallen

Tabel bijlage 7: Aandeel van de bachelorgediplomeerden dat werkzaam is bij of voor een internationale organisatie of bedrijf naar soort hoger onderwijs bachelor

	Hbo		Wo		Totaal	
	%	n	%	n	%	n
Ja	26%	1.475	31%	979	28%	2.454
Nee	74%	4.202	69%	2.224	72%	6.425

Tabel bijlage 8: Taal die door bachelorgediplomeerden doorgaans op het werk wordt gesproken onderscheiden naar wel of geen internationale organisatie of bedrijf waar men werkzaam is

Engels op de werkvloer	Internationale organisatie/bedrijf	Geen internationale organisatie/bedrijf	Totaal
(Bijna) nooit Engels op de werkvloer	10%	44%	34%
Soms Engels op de werkvloer	56%	49%	51%
(Bijna) altijd Engels op de werkvloer	34%	7%	14%
Totaal	100%	100%	100%

Bijlage 3: Indelingen en categorisering

Tabel bijlage 9: Engelse taal op de werkvloer: indeling en categorisering

Gemiddelde score op domeinen	n	%	Hoofdindeling	Samenvoeging
1,0	2.915	33%	Nooit Engels (41%)	(Bijna) nooit Engels (37%)
1,2	45	1%		
1,4	90	1%		
1,6	203	2%		
1,8	372	4%		
2,0	1.065	12%	Enkele keer Engels (26%)	Soms Engels (49%)
2,2	386	4%		
2,4	289	3%		
2,6	305	3%		
2,8	274	3%		
3,0	503	6%	Regelmatig Engels (13%)	
3,2	170	2%		
3,4	162	2%		
3,6	147	2%		
3,8	169	2%		
4,0	265	3%	Evenveel Engels als andere taal (8%)	
4,2	122	1%		
4,4	121	1%		
4,6	108	1%		
4,8	88	1%		
5,0	147	2%	Meestal Engels (5%)	(Bijna) altijd Engels (14%)
5,2	83	1%		
5,4	96	1%		
5,6	72	1%		
5,8	74	1%		
6,0	230	3%	Bijna altijd Engels (4%)	
6,2	59	1%		
6,4	47	1%		
6,6	23	0%		
6,8	32	0%		
7,0	216	2%	Altijd Engels (2%)	

Tabel bijlage 10: Voertaal bachelor- en master naar soort hoger onderwijs bachelor c.q. master: indeling en categorisering

		Hbo (ba)		Wo (ba)		Totaal (ba)	
		%	n	%	n	%	n
<i>Opleidingstaal bachelor (n = 8.879)</i>							
(Bijna) volledig Nederlands	Volledig Nederlands	41%	2.354	10%	331	30%	2.686
	Bijna altijd Nederlands, soms Engels	36%	2.071	30%	955	34%	3.026
Combinatie Nederlands-Engels	Meestal Nederlands, ook regelmatig Engels	10%	576	22%	720	15%	1.296
	Evenveel Nederlands als Engels	2%	125	8%	256	4%	381
	Meestal Engels, ook regelmatig Nederlands	1%	68	6%	193	3%	260
(Bijna) volledig Engels	Bijna altijd Engels, soms Nederlands	2%	140	7%	226	4%	366
	Volledig Engels	6%	342	16%	522	10%	864
Totaal		100%	5.677	100%	3.202	100%	8.879
		Hbo (ma)		Wo (ma)		Totaal (ma)	
		%	n	%	n	%	n
<i>Opleidingstaal master (n = 3.905)</i>							
(Bijna) volledig Nederlands	Volledig Nederlands	29%	98	12%	420	13%	518
	Bijna altijd Nederlands, soms Engels	30%	101	14%	509	16%	610
Combinatie Nederlands-Engels	Meestal Nederlands, ook regelmatig Engels	10%	35	7%	256	7%	291
	Evenveel Nederlands als Engels	3%	10	4%	133	4%	143
	Meestal Engels, ook regelmatig Nederlands	4%	13	4%	141	4%	154
(Bijna) volledig Engels	Bijna altijd Engels, soms Nederlands	7%	24	13%	467	13%	491
	Volledig Engels	16%	56	46%	1.642	43%	1.698
Totaal		100%	338	100%	3.567	100%	3.905

Tabel bijlage 11: Indeling studierichtingen (CBS/SOI2021)

Onderwijs
- Onderwijskunde - Lerarenopleiding basisonderwijs, speciaal onderwijs en basiseducatie - Lerarenopleiding algemene en beroepsgerichte vakken
Vormgeving, kunst, talen en geschiedenis
- Vormgeving, kunst, talen en geschiedenis - Kunst algemeen - Audiovisuele techniek en mediaproductie - Mode-, interieur- en industriële vormgeving - Beeldende kunst, kunstgeschiedenis - Kunstnijverheid - Muziek en theater - Theologie, levensbeschouwing - Geschiedenis, archeologie - Filosofie en ethiek - Vreemde talen - Moedertaal, literatuur-, taalwetenschap
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie
- Economie en econometrie - Politicologie en maatschappijwetenschappen - Psychologie - Sociologie en culturele wetenschappen - Journalistiek - Bibliotheek, documentaire informatievoorziening
Recht, administratie, handel en zakelijke dienstverlening
- Bedrijfskunde en administratie algemeen - Financieel management en belastingen - Financial dienstverlening - Management bedrijfs- en personeelswetenschappen - Marketing en public relations - Secretariële en administratieve ondersteuning - Groothandel en detailhandel - Recht
Wiskunde, natuurwetenschappen
- Wiskunde, natuurwetenschappen algemeen - Biologie - Biochemie - Milieu - Natuurbeheer - Scheikunde - Aardwetenschappen - Natuurkunde - Wiskunde - Statistiek
Informatica, ict
- Ontwerp en beheer van database en netwerken - Softwareontwikkeling en systeemanalyse - Informatica overig
Techniek, industrie en bouwkunde
- Techniek en technische dienstverlening algemeen - Scheikundige technologie en procestechniek - Milieubescherming en milieutechnologie - Elektro- en energietechniek - Elektronica en industriële automatisering - Werktuigbouwkunde en metaalbewerking - Voertuigtechniek, scheepsbouw- en vliegtuigbouwkunde - Techniek en technische dienstverlening overig - Levensmiddelentechnologie - Textiel-, kleding-, schoenen-, en leervervaardiging - Delfstofwinning - Architectuur en stedenbouwkunde - Bouwkunde en civiele techniek

Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging
- Landbouw en veeteelt - Tuinbouw - Bosbouw - Visserij - Diergeneeskunde en -verzorging
Gezondheidszorg en welzijn
- Gezondheidszorg algemeen - Tandheelkunde - Geneeskunde - Verpleeg- en verloskunde - Medische diagnostiek en medische technologie - Therapie en revalidatie - Farmacie - Traditionele en alternatieve geneeskunde en therapie - Gezondheidszorg overig - Gehandicaptenzorg voor volwassenen en bejaarden- en gezinszorg - Jeugdpedagogisch werk en kinderverzorging - Maatschappelijk werk en beroepskeuzewerk
Dienstverlening
- Huishoudkunde, facilitaire dienstverlening en reiniging - Schoonheids- en haarverzorging - Horeca - Sport - Toerisme en vrijetijdsbesteding - Openbare reiniging, waterbeheer en -distributie - Veiligheid op het werk en ergonomie - Krijgsmacht - Openbare orde en veiligheid - Transport en logistiek

Bijlage 4: Engels op werkvloer naar arbeidsmarksector en opleidingstaal

Tabel bijlage 12: Engels op de werkvloer naar arbeidsmarksector en voertaal bachelor

Voertaal opleiding ↓	Arbeidsmarksector ↓	Engels op de werkvloer →	(Bijna) nooit Engels	Soms Engels	(Bijna) altijd Engels
Hbo-bachelor Nederlands	Onderwijs		57%	41%	1%
Wo-bachelor Nederlands	Onderwijs		52%	46%	1%
Hbo-bachelor meertalig	Onderwijs		44%	47%	9%
Wo-bachelor meertalig	Onderwijs		47%	47%	6%
Hbo-bachelor Engels	Onderwijs		15%	65%	20%
Wo-bachelor Engels	Onderwijs		50%	50%	0%
Hbo-bachelor Nederlands	Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis		33%	53%	14%
Wo-bachelor Nederlands	Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis		47%	46%	8%
Hbo-bachelor meertalig	Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis		18%	69%	13%
Wo-bachelor meertalig	Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis		32%	54%	14%
Hbo-bachelor Engels	Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis		16%	49%	35%
Wo-bachelor Engels	Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis		25%	51%	25%
Hbo-bachelor Nederlands	Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie		47%	48%	6%
Wo-bachelor Nederlands	Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie		40%	48%	12%
Hbo-bachelor meertalig	Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie		22%	63%	15%
Wo-bachelor meertalig	Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie		33%	50%	17%
Hbo-bachelor Engels	Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie		17%	33%	50%
Wo-bachelor Engels	Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie		24%	45%	31%
Hbo-bachelor Nederlands	Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening		40%	52%	8%
Wo-bachelor Nederlands	Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening		42%	50%	9%
Hbo-bachelor meertalig	Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening		31%	58%	10%
Wo-bachelor meertalig	Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening		21%	64%	16%
Hbo-bachelor Engels	Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening		17%	46%	36%
Wo-bachelor Engels	Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening		16%	48%	36%
Hbo-bachelor Nederlands	Wiskunde, natuurwetenschappen		24%	54%	22%
Wo-bachelor Nederlands	Wiskunde, natuurwetenschappen		26%	36%	38%
Hbo-bachelor meertalig	Wiskunde, natuurwetenschappen		11%	55%	34%
Wo-bachelor meertalig	Wiskunde, natuurwetenschappen		19%	37%	44%
Hbo-bachelor Engels	Wiskunde, natuurwetenschappen		33%	33%	33%
Wo-bachelor Engels	Wiskunde, natuurwetenschappen		19%	30%	51%
Hbo-bachelor Nederlands	Informatica, ict		12%	61%	27%
Wo-bachelor Nederlands	Informatica, ict		8%	64%	28%
Hbo-bachelor meertalig	Informatica, ict		6%	60%	34%
Wo-bachelor meertalig	Informatica, ict		20%	41%	39%
Hbo-bachelor Engels	Informatica, ict		6%	50%	44%
Wo-bachelor Engels	Informatica, ict		16%	37%	48%
Hbo-bachelor Nederlands	Techniek, industrie, bouwkunde		34%	52%	14%
Wo-bachelor Nederlands	Techniek, industrie, bouwkunde		26%	48%	26%
Hbo-bachelor meertalig	Techniek, industrie, bouwkunde		10%	60%	30%
Wo-bachelor meertalig	Techniek, industrie, bouwkunde		18%	46%	36%
Hbo-bachelor Engels	Techniek, industrie, bouwkunde		28%	52%	20%
Wo-bachelor Engels	Techniek, industrie, bouwkunde		8%	41%	51%
Hbo-bachelor Nederlands	Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging		38%	57%	5%
Wo-bachelor Nederlands	Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging		15%	69%	15%
Hbo-bachelor meertalig	Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging		25%	75%	0%

Voertaal opleiding ↓	Arbeidsmarksector ↓ Engels op de werkvloer →	(Bijna) nooit Engels	Soms Engels	(Bijna) altijd Engels
Wo-bachelor meertalig	Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	9%	56%	34%
Hbo-bachelor Engels	Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	0%	100%	0%
Wo-bachelor Engels	Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	47%	27%	27%
Hbo-bachelor Nederlands	Gezondheidszorg en welzijn	44%	53%	2%
Wo-bachelor Nederlands	Gezondheidszorg en welzijn	26%	68%	6%
Hbo-bachelor meertalig	Gezondheidszorg en welzijn	24%	64%	12%
Wo-bachelor meertalig	Gezondheidszorg en welzijn	31%	55%	14%
Hbo-bachelor Engels	Gezondheidszorg en welzijn	50%	50%	0%
Wo-bachelor Engels	Gezondheidszorg en welzijn	15%	52%	33%
Hbo-bachelor Nederlands	Dienstverlening	39%	56%	5%
Wo-bachelor Nederlands	Dienstverlening	50%	50%	0%
Hbo-bachelor meertalig	Dienstverlening	19%	52%	30%
Wo-bachelor meertalig	Dienstverlening	14%	71%	14%
Hbo-bachelor Engels	Dienstverlening	20%	57%	22%
Wo-bachelor Engels	Dienstverlening	17%	67%	17%

De kleurcoderingen lopen van rood (laag), via geel, naar groen (hoog); deze coderingen komen tot stand als gevolg van een vergelijking van getallen die deel uitmaken van dezelfde kolom.

Bijlage 5: Beschrijvende tabellen

Tabel bijlage 13: Engels bachelor naar soort hoger onderwijs bachelor

	Hbo		Wo		Totaal bachelor	
	%	n	%	n	%	n
(Bijna) volledig Nederlands	78%	4.425	40%	1.286	64%	5.711
Combinatie Nederlands-Engels	14%	769	37%	1.169	22%	1.938
(Bijna) volledig Engels	9%	483	23%	747	14%	1.230

Tabel bijlage 14: Engels master naar soort hoger onderwijs master

	Hbo		Wo		Totaal master	
	%	N	%	n	%	n
(Bijna) volledig Nederlands	59%	199	26%	929	29%	1.128
Combinatie Nederlands-Engels	17%	59	15%	529	15%	588
(Bijna) volledig Engels	24%	80	59%	2.110	56%	2.189

Tabel bijlage 15: Engels in de bachelor en master

Taal bachelor→	(Bijna) volledig Nederlands		Combinatie Nederlands-Engels		(Bijna) volledig Engels	
Taal master ↓	%	N	%	n	%	n
(Bijna) volledig Nederlands	17%	955	7%	126	4%	46
Combinatie Nederlands-Engels	5%	299	13%	244	4%	44
(Bijna) volledig Engels	13%	749	41%	786	53%	654
Geen master	65%	3.704	40%	780	39%	482

Tabel bijlage 16: Engels bachelor naar sector bachelor

	(Bijna) volledig Nederlands		Combinatie Nederlands-Engels		(Bijna) volledig Engels	
	%	n	%	n	%	n
Onderwijs	87%	772	9%	83	4%	37
Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis	53%	351	29%	193	18%	118
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	41%	481	34%	403	25%	301
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	67%	1.578	18%	433	14%	341
Wiskunde, natuurwetenschappen	28%	118	53%	224	19%	79
Informatica, ict	51%	165	33%	106	17%	54
Techniek, industrie, bouwkunde	60%	470	26%	204	14%	112
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	62%	53	26%	22	12%	10
Gezondheidszorg en welzijn	87%	1.397	12%	192	2%	24
Dienstverlening	58%	327	14%	78	27%	154

Tabel bijlage 17: Engels bachelor naar sector master

	(Bijna) volledig Nederlands		Combinatie Nederlands-Engels		(Bijna) volledig Engels	
	%	n	%	n	%	n
Onderwijs	57%	132	24%	55	19%	44
Vormgeving, kunst, talen, geschiedenis	24%	69	26%	74	51%	146
Journalistiek, gedrag en maatschappij, economie	20%	183	18%	161	62%	557
Recht, administratie, handel, zakelijke dienstverlening	41%	437	13%	134	47%	497
Wiskunde, natuurwetenschappen	1%	3	9%	30	90%	297
Informatica, ict	5%	8	6%	9	89%	134
Techniek, industrie, bouwkunde	3%	9	6%	20	91%	292
Landbouw, diergeneeskunde en -verzorging	17%	5	10%	3	73%	23
Gezondheidszorg en welzijn	53%	268	19%	95	28%	141
Dienstverlening	17%	14	9%	7	74%	59

Tabel bijlage 18: Speelde de Nederlandse taal een rol bij de studiekeuze voor een volledig Nederlandse bachelor

	Hbo		Wo		Totaal	
	%	n	%	n	%	n
Nee, helemaal niet	65%	1.526	69%	230	65%	1.756
Een beetje	15%	343	17%	58	15%	401
Ja, zeer zeker	21%	485	13%	44	20%	529

Tabel bijlage 19: Speelde de Engelse taal een rol bij de studiekeuze voor de bachelor naar taal opleiding

		Bijna volledig Nederlands		Combinatie Nederlands-Engels		(Bijna) volledig Engels	
		%	N	%	n	%	n
Hbo	Nee, helemaal niet	90%	1.867	81%	620	23%	111
	Een beetje	6%	127	11%	84	14%	67
	Ja, zeer zeker	4%	77	8%	64	63%	305
Wo	Nee, helemaal niet	89%	851	82%	956	39%	293
	Een beetje	7%	64	11%	133	20%	150
	Ja, zeer zeker	4%	41	7%	80	41%	303
Totaal	Nee, helemaal niet	90%	2.717	81%	1.576	33%	404
	Een beetje	6%	191	11%	217	18%	218
	Ja, zeer zeker	4%	117	7%	145	49%	608

Tabel bijlage 20: Speelde de Nederlandse taal een rol bij de studiekeuze voor een volledig Nederlandse master

	Hbo		Wo		Totaal	
	%	n	%	n	%	n
Nee, helemaal niet	58%	57	75%	317	72%	374
Een beetje	14%	14	11%	45	11%	59
Ja, zeer zeker	27%	27	14%	58	16%	85

Tabel bijlage 21: Speelde de Engelse taal een rol bij de studiekeuze voor de master naar taal opleiding

		(Bijna) volledig Nederlands		Combinatie Nederlands-Engels		(Bijna) volledig Engels	
		%	N	%	n	%	n
Hbo	Nee, helemaal niet	86%	87	92%	54	51%	41
	Een beetje	11%	11	3%	2	21%	17
	Ja, zeer zeker	3%	4	6%	3	28%	22
Wo	Nee, helemaal niet	88%	446	80%	425	66%	1.390
	Een beetje	6%	33	14%	75	14%	285
	Ja, zeer zeker	6%	30	5%	29	21%	434
Totaal	Nee, helemaal niet	87%	533	81%	479	65%	1.431
	Een beetje	7%	44	13%	77	14%	302
	Ja, zeer zeker	6%	34	5%	32	21%	456

Bijlage 6: Tabellen multivariate analyse

Ter verfijning zijn er verdiepende analyses uitgevoerd om te onderzoeken of het verband tussen de taal van de bacheloropleiding en het gebruik van Engels op de werkvloer wordt beïnvloed door andere factoren, zoals een meertalige opvoeding, de taal van de masteropleiding of het aantal jaar geleden dat men is afgestudeerd. De analyses voor frequentie Engels taalgebruik (uitkomstmaat 1) en ervaren aansluiting tussen taal werk en taal bacheloropleiding (uitkomstmaat 2) zijn apart uitgevoerd voor hbo- en wo-bachelor afgestudeerden; zie tabel bijlage 22 (hbo) en tabel bijlage 23 (wo) voor de resultaten. Er zijn drie modellen getoetst om de samenhang te onderzoeken:

- model 1 (M1): taal van de bachelor en achtergrondkenmerken (zoals meertalige opvoeding);
- model 2 (M2): bovenstaande variabelen plus taal van de master;
- model 3 (M3): de taal van zowel de bachelor als de master gecombineerd.

Tabel bijlage 22: Multivariate regressie analyse - hbo bachelor afgestudeerden (significantie enkelzijdig: *** $P < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$. (multivariate lineaire regressie analyse; B-coëfficiënten)

	Engelse taal op het werk (1-7)		
	M1	M2	M3
Constant	2,00***	1,41***	1,41***
(Deels) opgegroeid in buitenland	0,04	0,04	0,06
Ouders/verzorgers spreken Engels (moedertaal)	0,44**	0,43**	0,44**
Ouders/verzorgen spreken andere taal (moedertaal)	0,22***	0,22***	0,21**
Tweetalig voortgezet onderwijs	0,23**	0,22**	0,23**
Referentie: < 3 jaar geleden bachelor behaald	Ref.	Ref.	Ref.
▪ 3-5 jaar geleden bachelor behaald	0,13**	0,13**	0,14**
▪ 6-8 jaar geleden bachelor behaald	0,19***	0,18***	0,19***
▪ 9-11 jaar geleden bachelor behaald	0,32***	0,32***	0,34***
▪ 12 jaar of meer geleden bachelor behaald	0,41***	0,45***	0,45***
Referentie: Taal bachelor Nederlands	Ref.	Ref.	
▪ Taal bachelor meertalig	0,95***	0,90***	
▪ Taal bachelor Engels	1,43***	1,33***	
Geen masterdiploma behaald in Nederland	-0,14**		
Referentie: taal master Nederlands		Ref.	
▪ Taal master meertalig		0,35**	
▪ Taal master Engels		1,13***	
▪ Geen masterdiploma behaald in Nederland		0,46***	
Referentie: bachelor Nederlands, master Nederlands			Ref.
▪ Bachelor Nederlands, master meertalig			0,32*
▪ Bachelor Nederlands, master Engels			1,23***
▪ Bachelor Nederlands, geen (Nederlandse) master			0,45***
▪ Bachelor meertalig, master Nederlands			1,05**
▪ Bachelor meertalig, master meertalig			1,16***
▪ Bachelor meertalig, master Engels			1,42***
▪ Bachelor meertalig, geen (Nederlandse) master			1,46***
▪ Bachelor Engels, master Nederlands			1,07**
▪ Bachelor Engels, master meertalig			2,31***
▪ Bachelor Engels, master Engels			2,66***
▪ Bachelor Engels, geen master			1,71***

Tabel bijlage 23: Multivariate regressie analyse - wo bachelor afgestudeerden (significantie enkelzijdig: *** $P < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$ (multivariate lineaire regressie analyse; B-coëfficiënten)

	Engelse taal op het werk (1-7)		
	M1	M2	M3
<i>Constant</i>	1,78***	1,37***	1,43***
(Deels) opgegroeid in buitenland	0,27*	0,23*	0,23*
Ouders/verzorgers spreken Engels (moedertaal)	-0,07	-0,06	-0,08
Ouders/verzorgen spreken andere taal (moedertaal)	0,12	0,11	0,11
Tweetalig voortgezet onderwijs	0,19	0,18	0,19*
<i>Referentie: <3 jaar geleden bachelor behaald</i>	<i>Ref.</i>	<i>Ref.</i>	
▪ 3-5 jaar geleden bachelor behaald	0,47***	0,39***	0,37***
▪ 6-8 jaar geleden bachelor behaald	0,71***	0,66***	0,64***
▪ 9-11 jaar geleden bachelor behaald	0,76***	0,70***	0,68***
▪ 12 jaar of meer geleden bachelor behaald	0,67***	0,71***	0,69***
<i>Referentie: Taal bachelor Nederlands</i>	<i>Ref.</i>	<i>Ref.</i>	
▪ Taal bachelor meertalig	0,69***	0,35***	
▪ Taal bachelor Engels	1,34***	0,84***	
Geen masterdiploma behaald in Nederland	-0,03		
<i>Referentie: taal master Nederlands</i>		<i>Ref.</i>	
▪ Taal master meertalig		0,22	
▪ Taal master Engels		1,10	
▪ Geen masterdiploma behaald in Nederland		0,67***	
<i>Referentie: bachelor Nederlands, master Nederlands</i>			<i>Ref.</i>
▪ Bachelor Nederlands, master meertalig			0,40*
▪ Bachelor Nederlands, master Engels			1,01***
▪ Bachelor Nederlands, geen (Nederlandse) master			0,44**
▪ Bachelor meertalig, master Nederlands			0,19
▪ Bachelor meertalig, master meertalig			0,36*
▪ Bachelor meertalig, master Engels			1,48***
▪ Bachelor meertalig, geen (Nederlandse) master			0,94***
▪ Bachelor Engels, master Nederlands			0,40
▪ Bachelor Engels, master meertalig			1,04***
▪ Bachelor Engels, master Engels			1,85***
▪ Bachelor Engels, geen master			1,76***

